

Leren voor de toekomst

*De TTAP als hulpmiddel om te functionele
vaardigheden te integreren in een handelingsplan*

Onderzoeksrapport Master SEN Autismespecialist

Roos Stroband
Prins Bernhardstraat 152
1211 GK Hilversum
Studentnummer: 197583

Onderzoeksbegeleiders: Drs. M. Loots en mw. I.M. van der Sommen MA
Opleidingscoördinator: Mw.I.M. van der Sommen MA

Opleidingcentrum Speciale Onderwijszorg
Fontys Hogescholen
Utrecht, 2010- 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting.....	4
1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Handelingsverlegenheid	5
1.3 Doel van het onderzoek.....	5
1.4 Doel in het onderzoek.....	6
1.5 Onderzoeksvraag en deelvragen.....	6
2. Theoretisch kader.....	7
2.1 De Mozarthof school voor ZML, leerlingen met autisme en een verstandelijke beperking	7
2.2 Handelingsplan op de Mozarthof	7
2.3 Autismen en handelingsplan.....	8
2.4 TEACCH Transition Assessment Profile (TTAP)	9
2.5 De functionele gebieden	9
3. Methode	12
3.1 Het onderzoekstype.....	12
3.2 Beschrijving subject van onderzoek.....	12
3.3 Operationalisatie	12
3.4 De rollen van de onderzoeker.....	13
3.5 Ethische verantwoording	13
3.6 Triangulatie	13
3.7 Hypothese	13
4. Resultaten.....	14
4.1 Huidige situatie	14
4.2 Inzet TTAP	15
4.3 Betrouwbaarheid en validiteit.....	17
5. Conclusie en discussie.....	18
5.1 Beantwoording deelvragen	18
5.5 Discussie.....	20
6.1 Algemene aanbevelingen	21
6.2 Een kans voor de Mozarthof, school voor ZML	21
6.2 Suggesties voor verder onderzoek	21
Persoonlijke reflectie	23
Literatuurlijst	24
Bijlage 1: Gebieden leerlijnen.....	26
Bijlage 2: Scoreformulieren formele gedeelte TTAP.....	27
Bijlage 3: Toestemming moeder.....	38
Bijlage 4: Het individueel handelingsplan	39
Bijlage 5: Verslag afname formele deel TTAP	43
Bijlage 6: Werk Belangstellingstest	59
Bijlage 7: Gespreksverslag.....	70

Voorwoord

Leren voor de toekomst

Dit is de titel van mijn afstudeeronderzoek aan de opleiding Master Special Educational Needs (M SEN) leerroute autisme aan de Fontys Opleiding Speciale Onderwijzorg (OSO). Met een onderbreking in verband met mijn zwangerschap en daarop volgend verlof heb ik bij elkaar een jaar gewerkt aan dit onderzoek.

De titel van mijn onderzoek verwijst naar wat ik uiteindelijk met mijn onderzoek voor ogen had. Ik wil graag dat er in het individueel handelingsplan meer doelen opgenomen worden waarbij gewerkt wordt aan vaardigheden die leerlingen met autisme het meest nodig hebben, zodat zij in de toekomst zo zelfstandig mogelijk kunnen functioneren. In mijn onderzoek gebruik ik het formele deel van de *TEACCH Transition Assessment Profile* (TTAP: Mesibov, Thomas & Chapman, 2007). Ik heb de conceptversie (februari 2009) mogen gebruiken van de vertaling van de TTAP door Wendy Lampen en Jan Scheurs, verbonden aan de opleiding tot autismespecialist aan Fontys OSO. Het instrument is bedoeld voor jongeren vanaf 14 jaar met autisme en een verstandelijke beperking die worden voorbereid op de overgang van school naar een volwassen leven, werken en wonen.

Als eerste wil ik graag de leerling bij wie ik de TTAP heb afgenomen bedanken voor zijn inzet en medewerking. Ook wil ik graag zijn ouders en leerkracht bedanken voor hun medewerking en hun tijd. Zonder hen had ik dit onderzoek niet kunnen doen. En ik dank mijn werkgever, de Mozarthof, voor hun toestemming om het onderzoek op deze school uit te voeren.

Gedurende mijn onderzoek heb ik verschillende begeleiders gehad. Wendy Lampen, Mieke Loots en Ilonka van der Sommen bedank ik ieder voor hun deel in mijn begeleiding. Verder bedank ik Jan Schrurs voor het uitlenen van de tool-kit van de TTAP.

Petra Teeninga-Reitsma, mijn 'critical friend' bedank ik voor het geestelijk sparren gedurende momenten in mijn onderzoeksperiode.

Sandra Stuliens, master SEN autismespecialist, bedank ik voor het overbrengen van het enthousiasme voor de TTAP en voor haar waardevolle feedback op mijn eerste verslag over de TTAP.

Geraldine Groot, bedank ik voor haar feedback op de conceptversie van dit onderzoek en de geestelijke steun en welkome afleiding.

Zonder de steun van mijn familie had ik dit onderzoek niet kunnen afronden. Ik bedank hen dan ook voor alle goede zorgen, studietijd, onvoorwaardelijke liefde en steun. Henk, dank ik voor het redigeren van de conceptversie. Jan-Willem, mijn geliefde, heeft mij gemotiveerd om mijn onderzoek af te maken en daarbij stap voor stap te werk te gaan. Hij was altijd bereid te luisteren en mij feedback te geven op mijn werk. Ik dank hem voor zijn steun, relativiseringsvermogen en humor tijdens mijn onderzoeksperiode. Tot slot dank ik mijn prachtige dochter Salijn voor haar liefdevolle aanwezigheid en haar stralende lach, die mij motiveerde om vooral door te gaan om de opleiding af te ronden.

Roos Stroband, juni 2011

Samenvatting

Functionele vaardigheden horen een groot deel uit te maken van een handelingsplan voor een leerling met autisme. Beheersing van die functionele vaardigheden zorgt ervoor dat de leerling met autisme voorbereid is op de overgang van school naar werk en een zo zelfstandig mogelijk volwassen leven. Onderzoek is noodzakelijk om de actuele en potentiële van die vaardigheden in kaart te brengen. Een instrument hiervoor is de *TEACCH Transition Assessment Profile* (TTAP: Mesibov, Thomas & Chapman, 2007). De functionele vaardigheden worden in de TTAP de zes functionele gebieden genoemd. Dit zijn: werkgedrag, werkvaardigheden, functionele communicatie, zelfredzaamheid, vrije tijdsbesteding en sociale vaardigheden.

Op mijn werk, de Mozarthof school Zeer Moeilijk Lerenden (ZML), signaleer ik dat de doelen in het individueel handelingsplan van leerlingen met autisme vooral gericht zijn op de cognitieve vaardigheden in plaats van de functionele vaardigheden. Ik mis een instrument om formeel onderzoek te doen naar die vaardigheden en daarmee te komen tot het integreren van deze vaardigheden in het individueel handelingsplan. De centrale vraagstelling van dit onderzoek is dan ook of de TTAP een hulpmiddel is om doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden te integreren in een individueel handelingsplan van een 15 jarige leerling met een verstandelijke beperking en met autisme op de Mozarthof, een school voor ZML.

Om antwoord te krijgen op de centrale onderzoeksvraag is gebruikt gemaakt van ontwerpgericht onderzoek. De huidige situatie in kaart gebracht door te analyseren of de functionele vaardigheden in het handelingsplan van de leerling voorkomen en welke doelen daarbij gesteld worden. Daarna is het formele deel van de TTAP bij de leerling afgenomen om te onderzoeken welke informatie dit oplevert om doelen op te stellen ten aanzien van de functionele vaardigheden. Via meerdere invalshoeken, zogenaamde triangulatie, zijn de actuele en potentiële vaardigheden van de leerling op de zes functionele gebieden in kaart gebracht. De informatie is vanuit de directe observatie, de thuis- en school- of werksituatie verkregen. Dit is eenmalig gedaan. Hierbij is gebruik gemaakt van een gestructureerde observatie en gestructureerde interviews met de moeder en leerkracht van de leerling.

De resultaten van onderzoek naar de huidige situatie laat zien dat er van de zes functionele gebieden er doelen op drie gebieden in het individueel handelingsplan voorkomen, te weten: werkvaardigheden, vrije tijdsvaardigheden en functionele communicatie. Daarbij wordt meer aandacht gegeven aan werkvaardigheden en functionele communicatie, en veel minder aan vrije tijdsvaardigheden. Verder zijn deze doelen gebaseerd op het beeld dat de leerkracht van de leerling heeft. De resultaten van de afname van de TTAP zijn tweeledig. Ten eerste, laat het van de leerling de persoonlijke interesses, zijn sterke kanten en zijn aandachtsgebieden zien. Zijn sterke gebieden zijn: vrije tijdsvaardigheden, sociaal gedrag en functionele communicatie. De gebieden die aandacht behoeven zijn: werkvaardigheden, werkgedrag en zelfstandig functioneren. Ook worden de verschillen en overeenkomsten tussen drie verschillende situaties besproken.

De conclusie van het onderzoek is dat er grote verschillen zijn in de informatie over de functionele vaardigheden van deze leerling die verkregen wordt vanuit het huidige handelingsplan, en door het afnemen van het formele deel van de TTAP. Deze verschillen zijn zowel kwalitatief als kwantitatief van aard. Daarnaast wordt duidelijk dat het inzetten van het formele deel van de TTAP een vijftal voordelen met betrekking tot doelstellingen voor de functionele vaardigheden met zich meebrengt. Dit betekent dat het inzetten van de TTAP extra informatie ten aanzien van de doelstellingen voor de functionele vaardigheden toevoegt aan het huidige handelingsplan, en dat deze extra informatie tot voordeel strekt voor de leerling. De onderzoeksvraag is hiermee bevestigd.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Sinds januari 2006 ben ik vier dagen in de week werkzaam als leerkracht van de parttime autobegleiding op 'De Mozarthof'. De Mozarthof is een school voor Speciaal Onderwijs (SO) en Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) aan Zeer Moeilijk Lerenden (ZML). Het is een cluster 3 school. Cluster 3 is een verzamelnaam voor het onderwijs aan langdurig zieke, lichamelijk gehandicapte en zeer moeilijk lerende kinderen. Op het SO worden kinderen geplaatst in de leeftijd van vier tot twaalf jaar, op het VSO van twaalf tot twintig jaar. De belangrijkste kenmerken van onze kinderen zijn dat ze een verstandelijke handicap hebben wat problemen geeft met leren, zelfredzaamheid en sociale vaardigheden.

Als leerkracht van de parttime autobegleiding heb mijn eigen (prikkelarme) ruimte, waar ik individueel met leerlingen met autisme van alle afdelingen werk. Soms werk ik met deze leerlingen in hun eigen klas. Naast deze remedial teaching voor leerlingen met autisme is ook de interne begeleiding een belangrijk onderdeel van mijn werk.

De CED-Groep (Centrum voor Educatieve Diensten) heeft in samenwerking met het onderwijsveld leerlijnen voor cluster 3 scholen ontwikkeld. Deze leerlijnen zijn gebaseerd op de kerndoelen voor het ZML-onderwijs. Momenteel worden op mijn school deze leerlijnen geïmplementeerd. Met de leerlijnen volgen de leerkrachten de leerlingen en plannen daarbij het onderwijsaanbod. Dit vormt de basis voor het zogenaamde individueel handelingsplan. Ik constateer dat in de individuele handelingsplannen van leerlingen met autisme de doelen meer gericht zijn op de cognitieve ontwikkeling dan op een zo zelfstandig mogelijk functioneren in de toekomst, de functionele vaardigheden. Op de Mozarthof heeft een derde van de leerlingen autisme. Ik zou dan ook graag zien dat er meer doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden in het individueel handelingsplan worden opgenomen, zodat het onderwijsaanbod meer gericht is op een zo zelfstandig mogelijk functioneren in de toekomst. Dit sluit ook aan op het uitstroomgericht werken, waarvoor momenteel op de Mozarthof bijzondere aandacht is. Vanuit mijn onderzoek hoop ik de school aanbevelingen te geven voor het uitstroomgericht werken met leerlingen met autisme. Dat houdt in dat het onderwijsaanbod vooral gericht is op de voorbereiding op een volwassen leven als ze school verlaten.

1.2 Handelingsverlegenheid

In het eerste jaar van mijn studie heb ik geleerd om via beeldvorming en informeel onderzoek te komen tot een individueel handelingsplan voor een persoon met autisme. Hierbij is sprake van een op maat gemaakt handelingsplan op het gebied van de functionele vaardigheden. Deze vaardigheden zijn voor leerlingen met autisme noodzakelijk om zo zelfstandig mogelijk te kunnen functioneren in de toekomst (Degrieck, 2001). Zoals ik in de aanleiding al aangaf, signaleer ik dus dat op de Mozarthof de doelen in het handelingsplan vooral gericht zijn op cognitieve vaardigheden in plaats van functionele vaardigheden. Ik mis een instrument om formeel onderzoek te doen naar die functionele vaardigheden. Ik zou graag via zo'n instrument komen tot het integreren van doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden in het handelingsplan. Het is vooral hierop dat ik mijn onderzoek wil richten.

1.3 Doel van het onderzoek

Het doel van mijn onderzoek is om te onderzoeken of er aandacht is in het educatieve aanbod van een leerling met een verstandelijke beperking en autisme voor de vaardigheden die hij nodig heeft om zo zelfstandig mogelijk te kunnen functioneren in de toekomst.

1.4 Doel in het onderzoek

Het doel in het onderzoek is om uit te zoeken hoe het gesteld is met het opstellen van doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden in de huidige situatie. En daarnaast in hoeverre het gebruik van een instrument, in dit onderzoek het formele gedeelte van de *TEACCH Transition Assessment Profile* (TTAP; Mesibov, Thomas & Chapman, 2007), een hulpmiddel is om formeel onderzoek te doen naar de functionele vaardigheden en op basis daarvan doelen te kunnen stellen voor het individueel handelingsplan.

1.5 Onderzoeksvraag en deelvragen

In mijn onderzoek wil ik antwoord vinden op de onderstaande centrale onderzoeksvraag via de bijbehorende deelvragen. De centrale onderzoeksvraag is al volgt: *is de TTAP een hulpmiddel om doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden te integreren in een individueel handelingsplan van een leerling met een verstandelijke beperking en met autisme op de Mozarthof, een school voor ZML?*

De deelvragen zijn:

1. Komen doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden voor in het huidige handelingsplan?
2. Wat levert TTAP op aan informatie voor het opstellen van doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden?
3. Levert de afname van TTAP, vergeleken met de huidige situatie, voordeel op bij het opstellen van doelen voor een individueel handelingsplan?

2. Theoretisch kader

2.1 De Mozarthof school voor ZML, leerlingen met autisme en een verstandelijke beperking

Het onderzoek vond plaats op De Mozarthof. Het is een cluster 3 school voor Speciaal Onderwijs (SO), en Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) aan Zeer Moeilijk Lerenden (ZML) van de leeftijd van vier tot twintig jaar. De belangrijkste kenmerken van de leerlingen zijn dat ze een verstandelijke beperking (VB) hebben wat problemen geeft met leren, zelfredzaamheid en sociale vaardigheden (Schoolgids Mozarthof 2010-2011). Volgens DSM-IV zijn de kenmerken van de VB dat er verstandelijk duidelijk onder het gemiddelde wordt gefunctioneerd. Dit betekent dat er op een individueel toegepaste IQ-test een Intelligentiequotiënt (IQ) van ongeveer 70 of lager gescoord wordt.

Daarnaast zijn er tekortkomingen in of beperkingen van het huidige aanpassingsgedrag op tenminste twee van de volgende gebieden: communicatie, zelfverzorging, zelfstandig wonen, sociale en inter-persoonlijke vaardigheden, gebruik van gemeenschapsvoorzieningen, zelfsturing, functionele intellectuele vaardigheden, werk, ontspanning, gezondheid en veiligheid. Tot slot begint de VB voor het achttiende levensjaar. Daarnaast wordt onderscheid gemaakt in vier niveaus van VB: diep (IQ onder 20 of 25), ernstig (IQ 20-25 tot 35-40), matig (35-40 tot 50-55) en licht (50-55 tot ongeveer 70) (American Psychiatric Association (APA), 1994).

Een derde van de leerlingen op de Mozarthof heeft behalve een VB ook autisme (Schoolgids Mozarthof 2010-2011). Kinderen met autisme vertonen problemen op drie gebieden volgens de DSM IV. Er is een ernstige beperking op sociaal gebied, op communicatief gebied en die kinderen vertonen vaak stereotiep of een ander zich telkens herhalend gedrag (APA, 1994). Daarnaast is er ook vaak sprake van andere problemen zoals hyperactiviteit, een abnormale prikkelverwerking, eet- en slaapproblemen, gedragsproblemen, angsten en onhandige motoriek (Gilbert & Peeters, 2003; Vermeulen & Degrieck, 2007).

Een VB en autisme zijn verschillende beperkingen. Bij de eerste is sprake van een algeheel ontwikkelingsstekort wat in de regel leidt tot een harmonisch profiel. Bij de tweede is sprake van een ontwikkelingsstoornis, die leidt tot een disharmonisch profiel (Kraijer, 2007). Er is dus naast een *achterstand* in ontwikkeling ook een *afwijkende* ontwikkeling. Hierdoor heeft een kind met autisme in feite een dubbele handicap. Dit maakt voor kinderen met een VB en autisme een specifieke begeleiding en behandeling van groot belang.

Autisme en een VB gaan vaak samen. Van de personen met autisme functioneren naar schatting 25 tot 50% op verstandelijke beperkt niveau. De prevalentie van autisme in de drie laagste niveaus van een verstandelijke beperking is: 40% bij mensen met een diepe VB, 40% bij mensen ernstige VB en 4% bij mensen met een lichte VB (Kraijer, 2007).

2.2 Handelingsplan op de Mozarthof

De handelingsplanning is op de Mozarthof verdeeld in twee perioden: van oktober tot maart en van maart tot oktober. Per periode stelt de leerkracht voor iedere leerling een individueel handelingsplan op. In dit plan staan alle doelen waaraan met deze leerling gewerkt wordt. De leerkracht maakt om tot een individueel handelingsplan te komen gebruik van de leerling- en groepsgegevens van het voorgaand schooljaar. Het individueel handelingsplan wordt ter ondertekening aan de ouders voorgelegd. In een tien-minutengesprek bespreekt de leerkracht met ouder(s)/verzorger(s) de inhoud van het plan. Bij overeenstemming wordt het plan door de ouder(s)/verzorger(s) ondertekend. In de volgende periode wordt het individueel handelingsplan geëvalueerd. Het individueel handelingsplan voor de daarop volgende periode wordt met die evaluatie weer aan de ouder(s)/verzorger(s) voorgelegd. Als die het eens zijn met het toegestuurd individueel handelingsplan voorzien zij deze weer van een handtekening en retourneren het weer aan de leerkracht. Ouder(s)/verzorger(s) kunnen altijd

een gesprek aanvragen met de leerkracht over het individueel handelingsplan als daar behoefte aan is.

De basis voor de individuele handelingsplannen op de Mozarthof zijn de leerlijnen. De leerlijnen zijn gebaseerd op de kerndoelen voor het ZML-onderwijs en zijn ontwikkeld door de CED-Groep (Centrum voor Educatieve Diensten). Dit gebeurt in samenwerking met het onderwijsveld ('leerlijnen voor cluster 3 scholen'). Met de leerlijnen volgen de leerkrachten hun leerlingen en plannen ze het onderwijsaanbod. De leerlijnen zijn ingedeeld in leergebied overstijgende doelen en leergebied specifieke doelen. In bijlage 1 staat een overzicht van de inhoud van de leergebied overstijgende gebieden en de leergebied specifieke gebieden (Schoolgids Mozarthof, 2010-2011).

2.3 Autisme en handelingsplan

Leerlingen met autisme leren op een andere manier dan de gemiddelde leerling zonder autisme en hebben daardoor onderwijs nodig dat rekening houdt met hun mogelijkheden en beperkingen (Gezondheidsraad (GR), 2009). Zij hebben met name moeilijkheden met het spontaan leren van vaardigheden in verschillende contexten. Het leren verloopt trager en moeizamer bij leerlingen met autisme. Vaardigheden die we deze leerlingen aanleren moeten daarom functioneel zijn. Dat betekent dat we al voor leerlingen op jonge leeftijd moeten bedenken welke vaardigheden zij nodig hebben om als volwassene zo zelfstandig mogelijk te kunnen functioneren. Deze worden de functionele vaardigheden genoemd (Degrieck, 2001). Relevante functionele vaardigheden zijn werkgedrag, werkvaardigheden, functionele communicatie, zelfredzaamheid, vrije tijdsbesteding en sociale vaardigheden. Deze vaardigheden worden in de TTAP de zes functionele gebieden genoemd (zie 2.5). Het zijn de sleutelvaardigheden in een educatief programma dat als tot doel heeft om mensen met autisme zo gelukkig mogelijk te maken binnen de beperkingen van dat autisme (Gillberg & Peeters, 2006). Het gericht aanleren van deze vaardigheden zorgt ervoor dat de betreffende leerlingen in de toekomst zo zelfstandig mogelijk kunnen functioneren. Hierdoor zal hun zelfrespect en het respect vanuit de omgeving groeien (Mesibov, Shea & Schopler, 2004).

De overgang van de school naar het volwassen leven is voor personen met autisme vaak te groot. Daardoor is het noodzakelijk om zo vroeg mogelijk te beginnen met de voorbereiding op het volwassen leven (Mesibov, Shea & Schopler, 2004). Het begeleiden van deze overgang is een kerntaak van het onderwijs. Dit houdt in dat planning in het onderwijs aan mensen met autisme noodzakelijk is (GR, 2009). Leerlingen met autisme kunnen voorbereid worden op een zo zelfstandig en gelukkig mogelijke volwassenheid door het accent te leggen op de functionele vaardigheden. Functionele vaardigheden horen dan ook een groot deel uit te maken van een handelingsplan voor een leerling met autisme. Beheersing van die functionele vaardigheden zorgt ervoor dat ze voorbereid zijn op de overgang van school naar werk en een zo zelfstandig mogelijk volwassen leven.

Leerlingen met autisme hebben, vergeleken met leeftijdgenoten, een disharmonieuze ontwikkeling. Zij hebben een disharmonisch leerprofiel. Dit betekent dat de vaardigheden op ontwikkelingsgebieden verschillen van persoon tot persoon. Dit vereist een geïndividualiseerd onderwijsprogramma gebaseerd op gedegen onderzoek dat de actuele en potentiële vaardigheden van de individuele leerling in kaart brengt. Zo kunnen haalbare doelen gesteld worden, waarmee zowel onderschatting als overschatting van de betreffende leerling voorkomen wordt. Haalbare leerdoelen in een handelingsplan zijn gebaseerd op vaardigheden die *in ontwikkeling* zijn (Degrieck, 2001). Deze term komt voor in het onderzoeksinstrument de TTAP, en wordt ook gebruikt bij informeel onderzoek. De term houdt in dat een vaardigheid in potentie aanwezig is.

Het niveau van vaardigheden in verschillende contexten kan verschillen. Vanwege de gebrekkige conceptuele ontwikkeling past een persoon met autisme een vaardigheid die in de ene situatie is aangeleerd niet automatisch in een andere situatie toe. Het veralgemeniseren van de vaardigheden is dan ook belangrijker dan steeds maar nieuwe vaardigheden ontwikkelen. Het is dan ook noodzakelijk om inzicht te krijgen in beheersing

van de vaardigheden in verschillende contexten. Onderzoek geeft zicht op de wijze waarop vaardigheden in de verschillende contexten veralgemeniseerd zijn. Ook daarom is het nodig om ouders bij het onderzoek te betrekken om zodoende na te kunnen gaan hoe de leerling thuis functioneert. (Gillberg & Peeters, 2006).

Het onderzoek moet uiteindelijk leiden tot het ontwikkelen van een handelingsplan op maat. Omdat er wordt geleerd voor het leven, moeten leerdoelen zinvol zijn en moet men daarbij constant voor ogen houden voor welk volwassen leven de leerling gaat leren en welk niveau van bescherming nodig zal zijn (Peeters, 2006). Hierbij is informatie van ouders over hun prioriteiten ten aanzien van de te ontwikkelen vaardigheden onmisbaar, zij hebben immers de educatieve eindverantwoordelijkheid. Het is dus noodzakelijk om te overleggen en samen te werken met ouders over de begeleiding op school (GR, 2009). Ook moet rekening gehouden worden met de interesses van de leerling zelf, met als doel deze tot leren te motiveren (Mesibov, Shea & Schopler, 2004).

2.4 TEACCH Transition Assessment Profile (TTAP)

De *TEACCH Transition Assessment Profile* (TTAP; Mesibov, Thomas & Chapman, 2007) is de aangepaste opvolger van de *Adolescent and Adult Psycho-educational Profile* (AAPEP; Mesibov, Schopler, Schaffer, & Landurs, 1988). De TTAP is een onderzoekinstrument ontwikkeld binnen het programma TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Communication-handicapped CHildren) bestemd voor jongeren vanaf 14 jaar met autisme met een lichte tot zware verstandelijke beperking, die worden voorbereid op de overgang van school naar volwassen leven, werken en/of wonen.

Het formele deel van de TTAP brengt de actuele en potentiële vaardigheden van een persoon met autisme in kaart op zes functionele gebieden: werkvaardigheden, werkgedrag, zelfstandig functioneren, vrije tijdsvaardigheden, functionele communicatie en sociaal gedrag. Deze zes functionele gebieden (zie paragraaf 2.5 voor een uitgebreide bespreking) hebben te maken met vaardigheden die de leerling met een autisme later het meest nodig heeft om zo zelfstandig mogelijk te kunnen functioneren in woon- en/of werkomgeving.

Het formele deel van de TTAP wordt eenmaal afgenomen. Via drie invalshoeken worden de vaardigheden op de zes functionele gebieden in kaart gebracht. Ten eerste worden de vaardigheden geobserveerd en gescoord via een directe observatieschaal door een testleider in een klinische situatie. Ten tweede worden via de zogenaamde thuisschaal door middel van een vragenlijst door de ouders van de persoon met autisme items met betrekking tot de zes functionele gebieden gescoord. Ten derde wordt via de school- of werkschaal op dezelfde manier als bij de thuisschaal een vragenlijst doorgenomen en vaardigheden gescoord door de leerkrachten of begeleiders van de persoon met een autisme.

Voor elk functioneel gebied bij de drie schalen worden 12 items gescoord. De items worden gescoord door aan te geven of een vaardigheid *gelukt*, *in ontwikkeling*, of *mislukt* is. De resultaten van directe observatie, de thuissituatie en de school- of werksituatie worden samengebracht en op basis daarvan wordt een op maat gemaakt handelingsplan opgesteld. (Thomas, 2006).

2.5 De functionele gebieden

Om personen met autisme zo goed mogelijk te laten functioneren in hun dagelijkse omgeving, adviseert de gezondheidsraad een zogenaamde integrale benadering. Deze houdt zowel rekening met de individuele kenmerken van de persoon met autisme, als met de levensdomeinen waarbinnen hij/zij zich beweegt. Als levensdomeinen noemt de raad wonen, school, werken, vrije tijd, vriendschappen en relaties (GR, 2009). Binnen deze levensdomeinen hebben personen met autisme vaardigheden nodig die de TTAP onderzoekt. Deze worden in de TTAP de zes functionele gebieden genoemd: werkvaardigheden, werkgedrag, zelfstandig functioneren, vrije tijdsvaardigheden, functionele

communicatie en sociaal gedrag. Ik licht puntsgewijs deze gebieden toe en geef aan waardoor dit belangrijke gebieden zijn om aan te werken met leerlingen met autisme:

1. Werkvaardigheden

Met werkvaardigheden worden vaardigheden bedoeld om een specifieke taak met de daarbij behorende materialen uit te kunnen voeren. Dat zijn bijvoorbeeld sorteertaken, montagetaken, inpaktaken en administratieve taken (Gillberg & Peeters, 2006). In de TTAP worden specifieke technische vaardigheden onderzocht zoals sorteren, tellen, meten, keukenapparatuur gebruiken, kookvaardigheden, monteren en gereedschappen gebruiken. Deze vaardigheden zijn bijvoorbeeld nodig bij het uitvoeren van taken op een toekomstige werkplek zoals een winkel, fabriek, restaurant, kantoor, bibliotheek, tuinonderhoudservice en schoonmaakbedrijf.

Na de schoolperiode gaan de meeste leerlingen naar een dagbesteding, sommigen vinden werk. Als er een goed overzicht is van de vaardigheden die een leerling beheerst en waar diens interesse naar uitgaat kan een plek worden gezocht die hierbij aansluit. In de schoolperiode kan gericht gewerkt worden aan het ontwikkelen van vaardigheden die een leerling in de toekomst nodig heeft.

2. Werkgedrag

Bij werkgedrag gaat het om gedrag dat nodig is om werk te kunnen doen (Degrieck, 2001). Kan een leerling bijvoorbeeld zelfstandig werken of heeft de leerling de nabijheid van een leerkracht of begeleider nodig? Vraag hij uit zichzelf om hulp? Hoe gaat hij om met onderbrekingen en afleiding? Deze gegevens leveren belangrijke informatie op over de begeleiding die een leerling nodig heeft om tot werken te komen en te blijven. Zo kan er gezocht worden naar een passende werkomgeving.

3. Zelfstandig functioneren

Het zelfstandig functioneren kan omschreven worden als zelfredzaamheid en heeft betrekking op vaardigheden die nodig zijn om zich in het leven te kunnen handhaven en daarbij te kunnen voorzien in de eigen levensbehoeften. Het gaat om vaardigheden op:

- persoonlijk gebied: verzorging van het lichaam, aan- en uitkleden, zorg voor kleding.
- huishoudelijk gebied: schoonmaken van kamer/woning, bereiding van eten.
- maatschappelijk gebied: boodschappen doen, omgaan met geld, deelnemen aan verkeer.

Zelfstandig functioneren is een belangrijk element in een opvoedingsproces. Het ontwikkelen van zelfredzaamheid is essentieel en levensnoodzakelijk. Gillberg en Peeters (2006) schrijven hierover: "Hoe zelfredzamer iemand met autisme als volwassene is en hoe minder afhankelijk hij is van anderen, hoe meer kansen hij heeft om terecht te komen in de voorzieningsvorm die hem de beste kansen biedt". Dit geeft aan waarom het uiterst belangrijk is dat er aandacht uitgaat naar doelen ten aanzien van het zelfstandig functioneren.

4. Vrijtijdsvaardigheden

Vrijtijdsvaardigheden zijn vaardigheden die je nodig hebt bij het plannen en invullen van de vrije tijd. Hiervoor is nodig dat je keuzemogelijkheden kent/ziet/maakt en voldoende vaardigheden bezit om die keuze gestalte te geven en de bijbehorende activiteiten te organiseren. Het betekent ook dat je voldoende variatie aan leert brengen in je vrijetijdsrepertoire (Peeters, 2006).

Om zo gelukkig mogelijk te zijn, moet iemand met autisme (ook volgens de ouders) zelf leren zijn vrije tijd op te vullen. Niet alles kan steeds gepland en voorzien worden. Hij moet dus zelf leren initiatieven te ontwikkelen tijdens de niet-georganiseerde vrije tijd. Dus moeten vrijetijdsvaardigheden ontwikkeld worden. Vrijtijdsvaardigheden zijn duidelijk functionele vaardigheden. Later zullen er immers steeds periodes zijn van niet-georganiseerde vrije tijd, waarin personen met autisme zichzelf bezig moet kunnen houden (Gillberg en Peeters, 2006).

5. Functionele communicatie

Bij functionele communicatie gaat het om communiceren met een bedoeling: waarom wordt er gecommuniceerd, wat wil je ermee bereiken? Bij mensen met autisme is de functionele communicatie vaak beperkt: de kracht, macht en mogelijkheden van communicatie begrijpen zij vaak onvoldoende. Daardoor is hun communicatie vaak beperkt tot een aantal communicatieve functies. De verschillende functies van communicatie zijn vragen om, aandacht vragen/aanwijzen, weigeren, opmerkingen maken (beschrijvingen geven), informatie geven, informatie zoeken of vragen, uitdrukken van gevoelens, sociale routines (Vermeulen, 2001).

Voor het welbevinden van een leerling met autisme is het belangrijk dat hij adequaat kan reageren op communicatie en vragen over zijn actuele toestand en basisbehoeften kan communiceren. Als hij niet het vermogen heeft om duidelijk te maken wat hij wil en ook niet begrijpt wat hem gevraagd wordt, kan dat in contactsituaties leiden tot verhoogde stress. Als dit een probleem blijft, leidt dat vaak tot agressie, destructief of zelfs automutulerend gedrag (Verpoorten, 1996).

6. Sociaal gedrag

Tot slot geeft de TTAP weer in hoeverre sociaal gedrag is ontwikkeld. Bij sociaal gedrag gaat het om sociale en interpersoonlijke vaardigheden. Voorbeelden hiervan zijn: iemand groeten, omgaan met bekende en onbekende personen en reactie geven op de aanwezigheid van anderen. Om zo gelukkig mogelijk te worden, moet iemand met autisme (ook volgens de ouders) met anderen leren omgaan en optimaal van hun aanwezigheid kunnen genieten (Gillberg en Peeters, 2006).

3. Methode

3.1 Het onderzoekstype

Het type onderzoek dat wordt gebruikt is een *ontwerpgericht onderzoek* (Migchelbrink, 2009). Volgens Migchelbrink zijn de kenmerken van dit onderzoek dat het nagestreefde product een plan, aanpak, ontwerp, handleiding voor handelen is. De functie van het onderzoekstype is het aanreiken van leidraden of voorschriften voor het handelen. Onderzoeksproducten worden vaak al in de praktijk tijdens het onderzoek uitgetest.

Ik onderzoek of de afname van het formele deel van de TTAP een hulpmiddel is om doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden te integreren in een individueel handelingsplan. De functie van het onderzoek is om te onderzoeken op welke manier het formele deel van de TTAP hierbij een bijdrage kan leveren. Dit betekent te verantwoorden *waarom* hij geschikt is en op *welke manier* hij gebruikt kan worden.

3.2 Beschrijving subject van onderzoek

Voor het onderzoek is dus als basis het handelingsplan van een leerling op de Mozarthof gebruikt en is bij hem het formele deel van de TTAP afgenomen. Deze leerling, Bas, is een jongen van 15 jaar met een onverklaarbare verstandelijke beperking. In 2000 is wel de diagnose autistische stoornis ('klassiek autisme') gesteld door het Regionaal Autismeteam Noord-Holland. Daarnaast is in 2009 bij Bas een aandachtstekortstoornis niet anders omschreven (NAO) gediagnosticeerd, door het Regionaal Centrum voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie. Bas is in 2000 op de Mozarthof geplaatst en bezoekt daar inmiddels het Voortgezet Speciaal onderwijs (VSO). Het laatste psychologisch onderzoek dateert van 14 januari 2010. Bas is toen getest met de Wechsler Intelligence Scale for Children Derde Editie Nederland (WISC/III^{NL}). De WISC/III^{NL} is een intelligentietest geschikt voor kinderen en jongeren van zes tot zeventien jaar die zowel performale (ruimtelijk inzicht, handelen) als verbale intelligentie meet. De test wijst uit dat de performale vaardigheden significant beter zijn ontwikkeld dan de verbale vaardigheden. Zijn verbaal IQ is lager dan 55, performaal IQ is 72. Er is sprake van een disharmonisch profiel en daarom kan het totaal IQ niet in één getal worden uitgedrukt. Gezien de resultaten kan worden geconcludeerd dat Bas verbaal op licht tot matig verstandelijk beperkt niveau functioneert en performaal op moeilijk lerend niveau.

3.3 Operationalisatie

Om een antwoord te krijgen om de onderzoeksvraag is voor de volgende aanpak gekozen:

1. Het doen van literatuurstudie om de onderwerpen in mijn theoretisch kader te beschrijven en te verhelderen.
2. Het in kaart brengen van de huidige situatie door te analyseren of de functionele vaardigheden in het handelingsplan van de leerling voorkomen en welke doelen daarbij gesteld worden.
3. Het formele deel van de TTAP afnemen bij Bas om te onderzoeken welke informatie dit oplevert om doelen op te stellen ten aanzien van de functionele vaardigheden. Via een gestructureerde observatie en gestructureerde interviews met moeder en de leerkracht zijn de actuele en potentiële vaardigheden van Bas op de zes functionele gebieden in kaart gebracht. De vaardigheden op die gebieden zijn gescoord met behulp van respectievelijk de directe observatieschaal, de thuisschaal en de school- en of werkschaal van de TTAP. De vaardigheden op die gebieden zijn gescoord met behulp van de directe observatieschaal, de thuisschaal en school- of werkschaal van de TTAP. De scores zijn opgenomen in de bijbehorende scorelijsten (zie bijlage 2).

3.4 De rollen van de onderzoeker

In het onderzoek neem ik verschillende rollen aan. Bij de afname van de TTAP ben ik de testleider: ik bied bij de items behorende materiaal aan, geef instructies bij die items, observeer de te testen persoon en scoor de resultaten van de verschillende items. Nadat ik de TTAP heb afgenomen maak ik een verslag van de resultaten en doe ik aanbevelingen. Ik heb dan de rol van verslaglegger en adviseur.

Bij het afnemen van de interviews van de thuisschaal en school- of werkschaal heb ik meerdere rollen (Harinck, 2009), te weten:

1. de vragensteller: ik stel vragen aan de hand van de vragenlijst van de TTAP en hou in de gaten of het antwoord voldoende helder is en vrij van tegenspraak.
2. de regisseur: ik ben verantwoordelijk voor het verloop van het interview.
3. de gastvrouw: ik zorg ervoor dat de basisvoorwaarden aanwezig zijn om de geïnterviewde op zijn gemak te stellen. Daarbij heb ik een respectvolle en aandachtige houding.

3.5 Ethische verantwoording

Voordat ik mijn onderzoek ben gaan uitvoeren heb ik mijn leidinggevende, de coördinator kwaliteitszorg op de Mozarthof, geïnformeerd over het doel en nut van mijn onderzoek. Zij heeft toestemming gegeven om mijn onderzoek uit te voeren op de Mozarthof. Ook heb ik de leerkracht en de moeder van de leerling bij wie ik de TTAP wilde afnemen geïnformeerd over het doel van mijn onderzoek en hen om medewerking gevraagd. Beiden hebben hun medewerking toegezegd en toestemming gegeven om hun gegevens te gebruiken. De toestemming van moeder staat op schrift (zie bijlage 3). Ik heb alle betrokkenen goed geïnformeerd en ben zorgvuldig te werk gegaan met hun gegevens. De gegevens zijn geanonimiseerd (Boerman, 2008), de naam 'Bas' is dus fictief.

3.6 Triangulatie

In dit onderzoek zijn meerdere gegevensbronnen gebruikt, en daarmee is dus vanuit verschillende gezichtspunten naar het onderwerp gekeken. Dit noemt men triangulatie. Het voordeel van triangulatie is dat de objectiviteit van de gegevens meer gewaarborgd wordt en daarmee de kwaliteit van het onderzoek waarmee de betrouwbaarheid van het resultaten verhoogd wordt (Harinck, 2009). Dit is gedaan door het formele deel van de TTAP in te zetten, die vanuit drie invalshoeken: de directe observatie, de thuisschaal en de school- of werkschaal informatie verzameld.

3.7 Hypothese

De hypothese in dit onderzoek is dat het formele deel van de TTAP een adequaat hulpmiddel is om doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden te integreren in het handelingsplan van een 15 jarige leerling met een verstandelijke beperking en autisme op de Mozarthof. Verwacht wordt dat deze hypothese aangenomen zal worden. De grond hiervoor is dat in de huidige situatie de functionele doelen in het handelingsplan niet gebaseerd zijn op objectief onderzoek en meer gericht zijn op de cognitieve vaardigheden dan op de functionele vaardigheden. De TTAP, daarentegen, brengt de actuele en potentiële vaardigheden van deze leerling op de zes functionele gebieden in kaart. Hierbij wordt informatie vanuit drie verschillende invalshoeken gebruikt. Daardoor geeft het een uitgebreid beeld van zijn functioneren op de zes functionele gebieden. Dit blijkt ook uit eerdere studies (zie bijvoorbeeld Stuliens (2009) en Teeninga-Reitsema (2011)). Hiermee wordt een basis gelegd om doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden op te stellen en te integreren in zijn handelingsplan.

4. Resultaten

4.1 Huidige situatie

De huidige situatie is in kaart gebracht door te analyseren of de functionele vaardigheden in het handelingsplan (zie bijlage 4) van de leerling voorkomen en welke doelen daarbij gesteld worden. Hieronder beschrijf ik het resultaat van de analyse per functioneel gebied.

Werkvaardigheden

In het functionele gebied *werkvaardigheden* komen de volgende doelen voor:

- Leest de klok op de minuut af.
 - Leest op een digitale klok de hele en halve uren tot 24.00
 - Ze t digitale tijden om in analoge tijden (13.00 uur = 1uur)
 - Leest digitale klokken op 5, 10 en 15 minuten af.
 - Veegt een hoopje afval weg met een stoffer en blik.
 - Neemt een tafel/aanrecht af met een vochtig doekje.
 - Veegt een lege ruimte met een bezem.
 - Stofzuigt een leeg oppervlak.
 - Maakt een sopje (adequate hoeveelheid sop en juiste temperatuur).
- De eerste zes doelen vallen onder het *vakspecifiek gebied rekenen*. De overige doelen vallen onder het *vakspecifiek gebied wonen en vrije tijd*.

Werkgedrag

Werkgedrag wordt gerekend tot het *leergebied overstijgende gebied: leren leren en vakspecifiek gebied: werken*. Het gebied komt niet voor in het individueel handelingsplan en er worden in dit gebied geen doelen genoemd.

Zelfstandig functioneren

Het functionele gebied 'zelfstandig functioneren' komt niet voor in het handelingsplan. Er worden dus geen gebieden vanuit de leerlijnen genoemd in het individueel handelingsplan die vallen onder zelfstandig functioneren.

Vrije tijdsvaardigheden

In het functionele gebied *vrije tijd* komt het volgende doel voor:

- Leren (samen)spelen: bedenkt een eenvoudige spelstrategie en past deze toe (denkt twee zetten vooruit). Dit doel valt onder het *vakspecifieke gebied spelontwikkeling*.

Functionele communicatie

In het functionele gebied communicatie komen de volgende doelen voor:

- Gebruikt eerst, straks, daarna, enzovoort.
- Begrijpt verschillende soorten eenvoudige teksten.
- Schrijft kaartje met aanhef en afsluiting.
- Schrijft afspraken in agenda.
- Schrijft korte zin als antwoord op een vraag.

Het eerste doel valt onder het *vakspecifiek gebied mondelinge taal*. De laatste vier doelen vallen onder het *vakspecifiek gebied schriftelijke taal*.

Sociaal gedrag

Doelen ten aanzien van sociaal gedrag komt niet voor in het handelingsplan. Er komt ook geen gebied uit de leerlijnen met betrekking tot sociaal gedrag voor.

Samenvattend: van de zes functionele gebieden komen drie gebieden voor, te weten: werkvaardigheden, vrije tijdvaardigheden en functionele communicatie. Werkvaardigheden vallen in het handelingsplan onder de vakspecifieke gebieden rekenen en taal, vrije tijdvaardigheden komt voor in het vakoverstijgend gebied spelontwikkeling. Tenslotte komt functionele communicatie voor in de vakspecifieke gebieden mondelinge taal en schriftelijke taal.

4.2 Inzet TTAP

Het formele deel van de TTAP is afgenomen bij Bas om te onderzoeken welke informatie dit oplevert om doelen op te stellen ten aanzien van de functionele vaardigheden. Via een directe observatie en gestructureerde interviews met moeder en leerkracht zijn de actuele en potentiële vaardigheden van Bas ten aanzien van de functionele vaardigheden in kaart gebracht.

Hieronder worden de resultaten uit de directe observatie, afname thuisschaal en school- of werkschaal samengevat. De persoonlijke interesses, sterke kanten en kanten die aandacht behoeven worden genoemd. Deze worden beschreven aan de hand van de functionele gebieden. Voor een uitgebreide beschrijving van de resultaten verwijs ik naar resultaten in het verslag van de TTAP (zie bijlage 5). Een overzicht van de scores van de directe observatieschaal, de thuisschaal en school- en of werkschaal staan in tabel 2

Persoonlijke interesses

Bas houdt van gezelschapsspelen (kaartspelletjes), luisteren naar muziek (het liefst van Bløf), dvd's bekijken van bijvoorbeeld de Lama's of cabaretier Jochem Myer, en met de camera opnamen maken om deze op de computer af te spelen. Hij geeft daarbij ook aan dat hij graag praat. Vanuit gesprekken met de moeder en de leerkracht kwam naar voren dat Bas van koken/bedienen houdt. Met het kerstfeest op het werk van zijn moeder heeft Bas geholpen in de bediening. Hij vond dit erg leuk om te doen. Moeder en leerkracht zien hem in de toekomst in de horeca terecht komen. Vanuit de *werk belangstellingstest* (zie bijlage 6) lijkt de grootste belangstelling van Bas uit te gaan naar werk in supermarkt en winkel gevolgd door opslag en vervoer, horeca en kantoorwerk.

Sterke kanten

Vrijetijdvaardigheden

Bas kan zichzelf bezig houden tijdens vrije momenten. Hij beheerst een aantal kaartspelen en houdt zich aan zijn beurt. Hij kan zichzelf ook vermaken met muziek luisteren, dvd's kijken, met lego spelen en opnames maken met de videocamera.

Uit de TTAP testprofiel-scores blijkt dat Bas bij de directe observatie de meeste items *in ontwikkeling* (vier) scoort. Op de thuis- (tien) en school- of werkschaal (elf) scoort Bas bij de meeste items *gelukt*. Dit komt doordat in de directe observatie andere items gescoord worden dan in de school- en school- of werkschaal (zoals het plannen van een uitstapje, budgetteren, lezen in tijdschrift). Zowel thuis als in de directe observatie blijkt dat Bas niet uit zichzelf om een ontspanningsactiviteit vraagt.

Sociaal gedrag

Bas toont positief sociaal contact. Hij initieert interactie met anderen en heeft plezier in sociale bijeenkomsten. Hij reageert gepast op aanwezigheid van anderen.

Ook uit de TTAP testprofiel-scores blijkt dat Bas over het algemeen hoog scoort op sociaal gedrag. Op de school- of werkschaal zijn negen items *gelukt* gescoord en drie items *in ontwikkeling* (tegen verlies kunnen, spullen delen en zelfcontrole). Op de thuisschaal scoort Bas tien items *gelukt* en twee *in ontwikkeling* (adequaat sociaal gedrag naar anderen in het algemeen: mensen in rij omver lopen, vlak voor mensen langs rennen). Op de schaal van de

directe observatie scoort Bas zelfs elf items *gelukt* en één item *in ontwikkeling* (gepaste eerste begroeting).

Functionele communicatie

Bas begrijpt verbale instructies. Bas communiceert zijn basisbehoeften met, en vraagt om hulp bij personen die hem vertrouwd zijn. Bas voert spontane communicatie met anderen en hij reageert op communicatie van anderen.

Uit de TTAP testprofiel-scores blijkt dat Bas alle items *gelukt* scoort op de thuis en school- of werkschaal en op de schaal van de directe observatie scoort Bas negen items *gelukt* en drie *in ontwikkeling*. Het verschil lijkt te liggen in het feit dat Bas zich meer op zijn gemak voelt in de thuissituatie en bij zijn leerkracht dan in de situatie van de directe observatie.

Kanten die aandacht behoeven

Werkgedrag

In de TTAP testprofiel-scores is te zien dat op de verschillende schalen ongeveer evenveel items *in ontwikkeling* gescoord zijn op het gebied van het werkgedrag. Het werkgedrag van Bas behoeft aandacht. Bas kan zich tussen de vijftien en veertig minuten concentreren, afhankelijk van het soort taak en de afwisseling van in- en ontspanning. Rode draad in de verschillende contexten lijkt te zijn dat Bas graag zijn taken snel wil doen en daardoor fouten maakt. Dit maakt dat Bas controle nodig heeft bij het uitvoeren van taken (met name in de directe observatie en in de thuissituatie). In de directe observatie bleek dat correcties niet binnen lijken te komen en dat Bas vasthoudt aan zijn eigen werkwijze. Ook instructies of correcties lijken bij Bas niet altijd geheel aan te komen. Bas kan veiligheidsregels naleven, mits hij rustig is. Ook het volgen van een werkorganisatie en het opvolgen van uitgestelde instructie van tien minuten is afhankelijk van de toestand van Bas: is hij rustig of niet? Bas dient duidelijk meerdere malen op zijn taak gewezen te worden als hij afgeleid wordt door de computer, televisie of materialen die zijn interesse hebben. In de directe observatie bleek dat Bas niet om hulp vraagt als er materiaal ontbreekt of bij een vaardigheid die hij nog nooit gedaan heeft. Bas lijkt op school moeite te hebben met het maken van overgangen tussen verschillende taken op zijn werkplek. Hij heeft daar ondersteuning bij nodig van de leerkracht. Ook toont Bas zich verward en afwezig tussen activiteiten door. Hij gebruikt geen dag- en werkschema. Zodoende behoeft het organiseren van het materiaal extra aandacht. Bas laat materiaal rondslingeren en bergt het niet op de juiste plaats op.

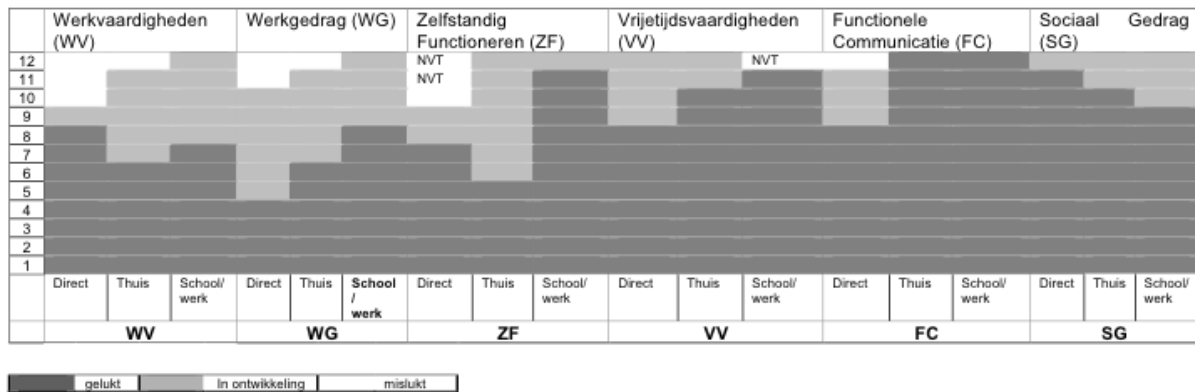
Werkvaardigheden

Een aantal werkvaardigheden van Bas (zowel thuis als op school) is *in ontwikkeling*. Het gaat met name om werkvaardigheden als: vegen/stofzuigen, schoonmaakartikelen gebruiken, handdoek opvouwen, bed opmaken, opruimen na maaltijd of koken. Hij heeft overal toezicht bij nodig. Moeder vermoedt dat deze taken bij hem niet favoriet zijn. Hij lijkt er snel mee klaar te willen zijn en dat lijkt de oorzaak dat Bas dit soort taken slordig uitvoert. De items die op school *in ontwikkeling* zijn, zijn vaardigheden waarvan de leerkracht vermoedt dat Bas deze kan, maar waar op school geen tot weinig aandacht voor is. Deze zijn: sorteren, monteren, archiveren, een lijst gebruiken om onderdelen te verzamelen en verpakken. Ook op school lijkt schoonmaken geen activiteit te zijn die Bas graag doet.

Zelfstandig functioneren

Uit de TTAP testprofiel-scores blijkt dat er verschillen zijn tussen het zelfstandig functioneren van Bas in de schaal van de directe observatie, school/werkschaal en thuisschaal. Op de schoolschaal lijkt Bas de meeste items *gelukt* te scoren, terwijl hij thuis op meer dan de helft van de items *in ontwikkeling* scoort. Thuis worden over het algemeen andere vaardigheden gescoord dan op school. Dit zijn bijvoorbeeld vaardigheden zoals scheren, koken, eenvoudige boodschappen doen en het zelfstandig innemen van medicatie. Het begrijpen van veiligheidsvoorschriften is zowel in de thuisschaal, als in de school/werkschaal *in ontwikkeling*. Naar het toilet gaan thuis is *in ontwikkeling* en op school is dit *gelukt*. Het

verschil lijkt te zijn dat Bas thuis een aansporing nodig heeft om zijn handen te wautismeen en op school niet. In de directe observatie bleek overigens dat Bas een aantal onderdelen van het handen wassen beheerst. Daarnaast blijkt dat Bas thuis een tas in kan pakken aan de hand van een geschreven lijst en in de directe observatie dat het volgen van een geschreven werkschema *in ontwikkeling* is. Op school gebruikt Bas geen werkschema en stappenplannen.

Tabel 2: TTAP Testprofiel scores

4.3 Betrouwbaarheid en validiteit

Om de validiteit en betrouwbaarheid van de onderzoeksgegevens te waarborgen zijn de volgende acties ondernomen. De directe observatie is vanaf een statief gefilmd. De beelden zijn na afloop bekeken om informatie, die de testleider kan zijn ontgaan, mee te nemen in de scores. Daarnaast zijn de thuis- en school- of werkschaal, met bijbehorende scorelijsten, twee weken van tevoren aan moeder en leerkracht meegegeven, ter voorbereiding op het interview. Op deze manier konden zij de te scoren vaardigheden vooraf controleren. Om de validiteit te verhogen, is er een zogenaamde 'member check' gedaan (Harinck, 2009). Het verslag van de afname van het formele deel van de TTAP is naar de leerkracht en ouders opgestuurd met de vraag of hun gegevens goed zijn weergegeven. Dit hebben zij in een gesprek aan de hand van het verslag van het formele deel van de TTAP bevestigd. Volgens zowel de leerkracht als de ouders gaf het besproken verslag een juist en compleet beeld van de actuele en potentiële vaardigheden van Bas op de zes functionele gebieden (zie bijlage 7). Verder is om een zo betrouwbaar mogelijk beeld te krijgen van de actuele en potentiële vaardigheden van de leerling, triangulatie gebruikt door informatie van drie bronnen te gebruiken bij afname van de TTAP.

5. Conclusie en discussie

Uit het onderzoek kunnen alleen conclusies voor de eigen werksituatie getrokken worden, omdat in het onderzoek een persoon centraal staat.

5.1 Beantwoording deelvragen

Vanuit de resultaten van dit onderzoek worden hieronder de deelvragen beantwoord.

1. *Komen doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden voor in het handelingsplan?*
Ja, van de zes functionele gebieden komen op drie gebieden doelen voor in het handelingsplan: werkvaardigheden, vrije tijdsvaardigheden en functionele communicatie. Werkgedrag, zelfstandig functioneren en sociaal gedrag komen er niet in voor. Echter, gezien het belang van deze functionele gebieden (zie paragraaf 2.3 en 2.5) zouden ook deze gebieden aandacht moeten krijgen.
Daarnaast lijkt de aandacht die gegeven wordt aan de voorkomende gebieden uit balans. Er wordt meer aandacht gegeven aan werkvaardigheden en functionele communicatie, en veel minder aan vrije tijdsvaardigheden. De redenen hiervoor zijn niet duidelijk. Verder zijn de doelen gebaseerd op het beeld dat de leerkracht van Bas heeft. De op deze manier verkregen informatie is subjectief en daarom minder betrouwbaar.
2. *Wat levert TTAP op aan informatie voor het opstellen van doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden?*
De afname van het formele deel van de TTAP heeft geleid tot een beeld van de huidige en potentiële vaardigheden van Bas op de zes functionele gebieden. De aandacht die wordt gegeven aan deze gebieden is evenredig verdeeld. In de TTAP is dit namelijk gestandaardiseerd. Het gevolg daarvan is dat alle gebieden evengoed onderzocht worden. Verder is, zoals uitvoerig beschreven in paragraaf 2.4, het functioneren van Bas beoordeeld in drie verschillende situaties, de directe observatie, de thuissituatie en de school- en werksituatie. De resultaten hiervan geven een overzicht van de overeenkomsten en verschillen tussen deze drie situaties. De grootste verschillen komen voor in de gebieden werkvaardigheden, zelfstandig functioneren en functionele communicatie. Op het gebied van *werkvaardigheden* blijkt het grootste verschil te zijn tussen de directe observatie enerzijds en de thuis- en school- en werksituatie anderzijds. De directe observatie laat minder vaardigheden in ontwikkeling zien en meer vaardigheden die mislukt zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat in de directe observatie gekeken wordt of Bas werkelijk vaardigheden scoort, waar in de thuis- en school- en werksituatie vaardigheden in retrospectief worden gescoord. Daarnaast zou een mogelijke verklaring kunnen zijn, dat de eenmalige directe observatie het wel of niet beheersen van een vaardigheid een toevalstreffer zou kunnen zijn. Op het gebied van het *zelfstandig functioneren* is er een groot verschil tussen de vaardigheden in de directe observatie en thuissituatie vergeleken met de school- of werksituatie. Een mogelijke verklaring kan zijn dat in de directe observatie en thuissituatie andere vaardigheden worden gescoord dan de school- of werksituatie. Op het gebied van *sociaal gedrag* scoort Bas in de directe observatie de meeste vaardigheden *gelukt* vergeleken met de thuis- en school- of werksituatie. Een mogelijke verklaring kan zijn dat sociaal gedrag in een één-op-één situatie eenvoudiger voor Bas is dan in een gezins- of groepssituatie, waar mogelijk meer sociale druk is. De afname van de TTAP geeft ook een duidelijk beeld van welke vaardigheden Bas beheerst (*gelukt*) en in potentie aanwezig zijn (*in ontwikkeling*) en welke vaardigheden nog niet lukken (mislukt). Dit overzicht maakt het mogelijk aan haalbare doelen te werken en voorkomt onder- en overschatting (Gillberg & Peeters, 2006).

3. *Levert de afname van TTAP, vergeleken met de huidige situatie, voordeel op bij het opstellen van doelen voor een individueel handelingsplan?*

Ja, de afname van het formele deel van de TTAP heeft voordelen bij het opstellen van doelen voor een individueel handelingsplan vergeleken met de huidige situatie.

De afname van het formele deel van de TTAP heeft een vijftal voordelen. Ten eerste worden bij de TTAP niet alleen de functionele vaardigheden van Bas op school beoordeeld, maar ook in de thuissituatie en door directe observatie (zie paragraaf 2.4). Deze toevoegingen geven uiteindelijk een objectiever en daardoor betrouwbaarder beeld van het functioneren van Bas (zie paragraaf 3.5). Ten tweede geeft het informatie over het functioneren van Bas in verschillende contexten. Dat is belangrijk, omdat het laat zien hoe de vaardigheden veralgemeniseerd zijn in die contexten (zie paragraaf 2.3). Het veralgemeniseren van de vaardigheden is belangrijker dan steeds maar nieuwe vaardigheden ontwikkelen (Gillberg & Peeters, 2006). Zo wordt een genuanceerder beeld verkregen waardoor individuele doelstellingen opgesteld kunnen worden om de vaardigheden te veralgemeniseren. Ten derde wordt samenwerking met ouders aangegaan met als voordeel dat hun prioriteiten meegenomen kunnen worden. Zij hebben de educatieve eindverantwoordelijkheid. Er wordt namelijk geleerd voor het leven en niet alleen voor school (Peeters, 2006). Ten vierde levert de afname van de TTAP een overzicht van vaardigheden die *gelukt*, *in ontwikkeling* en *mislukt* zijn. Aan de hand hiervan kan er gewerkt worden aan haalbare doelen naar aanleiding van de vaardigheden die *in ontwikkeling* zijn, waarmee onder- en overschatting voorkomen wordt (Gillberg & Peeters, 2006). De doelen in het huidig handelingsplan zijn niet gebaseerd op onderzoek. Er kan dus niet met zekerheid gezegd worden of de vaardigheden wel of niet *in ontwikkeling* zijn. Ten vijfde geeft de TTAP en beter zicht in de interesses van Bas, zodat daar in het onderwijsaanbod meegenomen kan worden, wat hem meer zal motiveren te leren. (Mesibov, Shea & Shopler, 2004).

5.3 Hypothese en beantwoording centrale vraagstelling

De hypothese van huidig onderzoek was dat het formele deel van de TTAP een hulpmiddel zou zijn om doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden te integreren in het handelingsplan van een 15 jarige leerling met een verstandelijke beperking en autisme op de Mozarthof, school voor ZML. Uit huidig onderzoek komt naar voren dat er grote verschillen zijn in de informatie over de functionele vaardigheden van deze leerling die verkregen wordt vanuit het huidige handelingsplan, en door het afnemen van het formele deel van de TTAP. Deze verschillen zijn zowel kwalitatief als kwantitatief van aard. Daarnaast wordt duidelijk dat het inzetten van het formele deel van de TTAP een vijftal voordelen met betrekking tot doelstellingen voor de functionele vaardigheden met zich meebrengt. Dit betekent dat het inzetten van de TTAP extra informatie ten aanzien van de doelstellingen voor de functionele vaardigheden toevoegt aan het huidige handelingsplan, en dat deze extra informatie tot voordeel strekt voor deze leerling. De hypothese kan dus worden aangenomen. Dit betekent dat de onderzoeksvraag "Is het formele deel van de TTAP een hulpmiddel om doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden te integreren in het handelingsplan van een 15 jarige leerling met een verstandelijke beperking en autisme op de Mozarthof, school voor ZML?", met een bevestiging kan worden beantwoord.

5.4 Opbrengst

Dit onderzoek heeft opgeleverd dat ik goede gronden heb om het formele deel van de TTAP te gebruiken om mijn kennis van autisme om te zetten in concrete gegevens.

Deze concrete gegevens kunnen dan door de leerkrachten zelf omgezet worden in doelgericht handelen. Zo kunnen er meer doelen op het gebied van functionele vaardigheden in het individueel handelingsplan van leerlingen met autisme opgenomen worden. Als zo het onderwijs meer gericht is op het zelfstandig functioneren van deze leerlingen in de toekomst, zijn ze beter voorbereid op de overgang van school naar werk.

Het onderzoek heeft ook de leerkracht van Bas overzicht gegeven van de actuele en potentiële functionele vaardigheden. Hij gaf aan blij te zijn met de resultaten van de TTAP. Er was nu een goed overzicht van doelen om op te nemen het handelingsplan voor Bas. De stagecoördinator op de Mozarthof gaf aan dat ze naar aanleiding van het verslag van de TTAP een goed beeld had van Bas en dat dit haar zou helpen bij de plaatsing voor een stage.

Dit onderzoek zal de directie en mijn collega's overtuigen van het nut van de TTAP op de Mozarthof.

5.5 Discussie

Hoewel de hypothese aangenomen kan worden, moet het gebruik van de TTAP en dit onderzoek in het juiste perspectief gezet worden:

- Het afnemen van de TTAP neemt veel tijd in beslag. Daarnaast zal het door een autismespecialist of een orthopedagoog gespecialiseerd in autisme afgenomen moeten worden of beide indien er geen gebruik gemaakt wordt van video-opnames. Dit om de kwaliteit te waarborgen. Het lijkt (helaas) niet aannemelijk dat de TTAP als onderzoek instrument voor alle leerlingen ingezet kan worden, gezien de komende bezuinigingen in het onderwijs.
- In de verschillende situaties worden voor de gebieden niet altijd dezelfde vaardigheden gescoord. Daardoor kunnen de resultaten tussen de verschillende situaties niet gemakkelijk vergeleken worden. Het in kaart brengen van overeenkomsten en verschillen kost veel tijd.
- Om te bepalen welke vaardigheden functioneel zijn voor Bas, zijn ouders en leerkracht gevraagd waar zij denken dat de beroepsvoorkeur van Bas ligt. Daarnaast is bij Bas zelf een beroeps interestetest afgenomen. Daaruit bleek dat Bas meer voorkeuren had dan vanuit de informatie van moeder en leerkracht kwam.
- De TTAP is een onderzoeksinstrument dat in de Verenigde Staten van Amerika is ontwikkeld. Het is merkbaar dat de test-handleiding en de tool-kit gebaseerd zijn op die cultuur. In de test-handleiding wordt er bijvoorbeeld bij een item *vrije tijdsvaardigheden* aandacht besteed aan basketbal, terwijl dit in Nederland geen nationale sport is.
- De testhandleiding van de thuis- en school- of werkschaal waren voor de leerkracht en ouder niet altijd duidelijk. Er was toelichting van de testleider nodig om zaken te verduidelijken en tot een juiste score te komen.
- De conclusies uit dit onderzoek gelden alleen voor deze casus. Hierdoor is het niet mogelijk om algemeen geldende conclusies te trekken.

6. Aanbevelingen

6.1 Algemene aanbevelingen

Vanuit mijn onderzoek kan ik de volgende algemene aanbevelingen geven:

- De afname van het formele deel van de TTAP moet door een autismespecialist of een orthopedagoog gespecialiseerd in autisme gedaan worden of door beiden indien er geen gebruik gemaakt wordt van video-opnames. De informatie vanuit de afname van de TTAP moet juist geïnterpreteerd worden door iemand die verstand heeft van autisme. Dit verhoogt de kwaliteit en betrouwbaarheid.
- De afname van het formele deel van de TTAP vergt veel tijd. Deze tijd kan verkort worden door vooraf ouders en leerkrachten de scorelijsten te laten invullen met behulp van de handleiding van thuis- en school- of werkschaal ter voorbereiding op het interview.
- Het vervolg op de afname van het formele deel van de TTAP is om in samenwerking met ouders te bepalen welke vaardigheden die *in ontwikkeling* zijn, functioneel zijn en prioriteit hebben.
- Om voor de leerling op te toekomst afgestemde doelen op te kunnen stellen is het zinvol om bij de leerling een beroepsinteresseset af te laten nemen. Zo kan informatie bij de leerling zelf gehaald worden voor welk volwassen leven deze wil leren.
- Er zal onderzocht kunnen worden hoe de scoring van de thuis- en school- of werkschaal duidelijker gemaakt kan worden, zodat deze ook zonder interview afgenomen kan worden om de afname tijd te verkorten.
- Er zal onderzocht kunnen worden hoe de tool-kit en items van de testhandleiding van de TTAP op de omgezet kunnen worden van de Amerikaanse cultuur naar de Nederlandse en/of Vlaamse cultuur. Zoals het eerder besproken voorbeeld van het testitem van vrije tijdvaardigheden, waar basketbal centraal stond. Bij het omzetten naar de Nederlandse en/of Vlaamse cultuur kan dit voetbal zijn. Er kan onderzocht worden of dit de validiteit verhoogt.

6.2 Een kans voor de Mozarthof, school voor ZML

Uit dit onderzoek blijkt dat de afname van het formele deel van de TTAP een vijftal voordelen oplevert, vergeleken met de huidige situatie op de Mozarthof. Deze voordelen zijn van groot belang, omdat men hiermee nog beter in staat is om educatie aan te bieden die rekening houdt met het autisme van de leerlingen. De TTAP kan ervoor zorgen dat collega's, die met leerlingen met autisme werken, zich bewuster worden van het belang van de ontwikkeling van de functionele vaardigheden en daarmee het opnemen van doelen ten aanzien van deze vaardigheden in het handelingsplan. Daarnaast kan de TTAP goed ingezet worden bij de omschakeling naar uitstroomgericht werken.

Ik kan daarom de directie van de Mozarthof en mijn collega's aanbevelen om de TTAP in te zetten als extra hulpmiddel om doelen ten aanzien van de functionele vaardigheden te integreren in het handelingsplan. Zodoende stellen we onze leerlingen met autisme nog beter in staat hun potentie waar te maken, en zelfstandigheid te ontwikkelen. Daarnaast is het een kans voor de Mozarthof om zich nog sterker te profileren op het gebied van autisme. Dit is ook nodig. Dit komt sterk naar voren in het rapport van de Gezondheidsraad: 'Autisme, een leven lang anders', dat met kracht aangeeft hun adviezen ten aanzien van onderwijs, die hieruit naar voren komen, op te volgen.

6.2 Suggesties voor verder onderzoek

Naar aanleiding van dit onderzoek beveel ik aan om onderzoek te doen naar de mogelijkheid om het formele deel van de TTAP niet bij 14 jaar, maar eerder af te nemen. Men zou dan

kunnen onderzoeken of de overgang van het SO naar het VSO soepeler gemaakt kan worden. Daarnaast beveel ik aan om te onderzoeken of met de resultaten vanuit het formele deel van de TTAP een planning voor het onderwijsaanbod gemaakt kan worden in het VSO. Er kan onderzocht worden of aan de hand van de resultaten van de TTAP gedurende de tijd dat de leerling met autisme het VSO bezoekt, de functionele vaardigheden gericht aangeboden kunnen worden. Verder beveel ik onderzoek aan in hoeverre de TTAP de visie van de leerkracht verandert ten opzichte van de onderzochte leerling en hoe dit het handelen beïnvloedt van de leerkracht. Er moet dan onderzocht worden of de resultaten vanuit de TTAP vertaald kunnen worden naar de dagelijkse praktijk. Daarnaast beveel ik verder grootschalig onderzoek aan naar het effect van het gebruik van de TTAP in Nederland en/ of Vlaanderen.

Dit zou een belangrijke bevestiging kunnen zijn van de resultaten vanuit de praktijkonderzoeken waarbij de TTAP gebruikt wordt.

Persoonlijke reflectie

Sinds 2006 ben ik leerkracht van de parttime autibegeleiding op de Mozarthof. Naast individuele begeleiding van leerlingen is het begeleiden van hun leerkrachten een onderdeel van mijn taak. Vanuit mijn functie wilde ik me verder professionaliseren op het gebied van autisme omdat ik met meer kennis leerlingen met autisme en hun leerkrachten wil begeleiden. Waar ik meestal vanuit mijn gevoel dingen aanpak, wilde ik ook zaken kunnen onderbouwen vanuit de theorie. Daarom ben ik in 2008 de opleiding Master SEN leerroute autisme aan de Fontys OSO gaan volgen. Ik kreeg daardoor meer instrumenten tot mijn beschikking, kennis en inzicht. Van onbewust onbekwaam en onbewust bekwaam toen ik mijn taak aanvaardde, werd ik op sommige punten bewust onbekwaam en bewust bekwaam. Ik kreeg wat betreft de kennis over autisme een voorsprong op mijn collega's. Soms had ik te weinig begrip voor de positie van leerkrachten en te weinig vaardigheden om met hun weerstand tegen adviezen om te gaan. Dit stond mijn relatie met leerkrachten en een professionele houding in de weg. Ook had ik het gevoel overal een antwoord op te moeten hebben, ik was immers 'de autismespecialist' in opleiding. Hieraan heb ik gewerkt in de leerteams en in de supervisie.

Door de opdrachten en het onderzoek dat ik voor de opleiding hebt gedaan, heb ik de laatste drie jaar voortdurend mijn werk kunnen optimaliseren. Ik heb nu meer mogelijkheden om de leerlingen met autisme en hun leerkrachten te kunnen begeleiden. Hierdoor ben ik zekerder geworden in mijn handelen. Ik heb nu een theoretisch achtergrond, waarbij ik beter doelen kan formuleren en keuzen kan maken die ik effectiever kan bespreken met anderen. Ik ga daarbij nog steeds op mijn gevoel af, maar laat me daarbij ook door mijn kennis leiden. In de supervisie heb ik geleerd om naast het voelen en handelen, het denken te betrekken. Ik heb zowel in mijn werk en hetgeen ik geleerd heb ik de opleiding mijn eigen weg gevonden. Waar ik eerst zoekende was hoe de theorie in de praktijk te brengen, vallen zaken op hun plek. Ik kan nu steeds beter de theorie naar de praktijk vertalen. Daarnaast ben ik ook op persoonlijk vlak bewust geworden van mijn blinde vlekken, waardoor ik professioneler kan handelen. Ik heb geleerd om verwachtingen los te laten, dingen te laten zijn zoals ze zijn. Waardoor ik op minder weerstand stuit. Ook heb ik meer zelfvertrouwen gekregen in mijn werk als autismespecialist. Ik heb niet meer het gevoel dat ik als autismespecialist overal een antwoord op moet hebben. Ik heb geleerd om gezamenlijk op zoektocht te gaan, wanneer er een beroep op me gedaan wordt. Ik voel me bewust bekwaam: ik pas nieuw aangeleerd gedrag bewust en met plezier toe. Ik merk ook dat ik dingen onbewust bekwaam toepas: het effectieve gedrag gaat automatisch. Waar ik me nog onbewust onbekwaam voel is het een mooie kans om verder te ontwikkelen.

Het werken aan mijn onderzoek heeft me geleerd planmatig te werk te gaan en stap voor stap te komen tot dit onderzoeksrapport. En om naast het voelen en handelen het denken te gebruiken. Ik heb wat ik in de opleiding geleerd toe kunnen passen bij het afnemen van de TTAP en ben de samenwerking met ouders en leerkracht aangegaan. Ik heb door mijn onderzoek meer oog gekregen voor de ethiek van werken met informatie van anderen en probeer daar in mijn werk ook rekening mee te houden. Met het doen van het onderzoek kan ik nu de TTAP gebruiken en heb ik een hulpmiddel in handen om het onderwijs meer autismevriendelijk te maken.

Dit onderzoek heeft me zelfvertrouwen gegeven. Dat geeft me het gevoel professioneler te kunnen handelen en als ik afgestudeerd ben de naam Master SEN autismespecialist te mogen dragen. Verder ben ik er van overtuigd dat ik met mijn nieuw verworven professionele en persoonlijke vaardigheden, meer in staat ben hierop te reflecteren en me daarmee te blijven ontwikkelen als professional.

Roos Stroband

Literatuurlijst

American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. 4th. ed. Washington DC: American Psychiatric Association.

Boerman, R. (2008). *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek*. Interne notitie Fontys OSO. Tilburg: Fontys OSO.

Degriek, S. (2001). *Denk en doe. Praktische ideeën voor de eerste stappen in het leerproces bij mensen met autisme en mensen met een ontwikkelingsachterstand*. Berchem: Epo.

Gezondheidsraad (2009). *Autismespectrumstoornissen: een leven lang anders*. Den Haag: Gezondheidsraad, publicatienummer 2009/9.

Gillberg, Ch. & Peeters, T. (2006). *Autisme medische & educatief*. Antwerpen: Houtekiet.

Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Kraijer, D. (2004). *Handboek autismespectrumstoornissen en verstandelijke beperking*. Lisse: Harcourt.

Lampen, W. & Schreur, J. (2009). *Nederlandse vertaling van TTAP: Teacch Transition Assessment Profile. Second Edition (conceptversie februari 2009)*. Tilburg: Fontys OSO.

Mesibov, G.B., Schopler, E., Schaffer, B. & Landurs, R. (1988). *AAPEP: Adolescent and Adult Psycho-educational Profile*. North Carolina: TEACCH.

Mesibov, G.B., Shea, V. & Schopler, E. (2004). *The teacch approach to autism spectrum disorders*. Chapel Hill: Springer.

Mesibov G., Thomas J.B. & Chapman S.M., (2007). *TTAP: Teacch Transition Assessment Profile. Second Edition*. North Carolina: TEACCH.

Michelbrink, F. (2009). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP.

Peeters, T. (2006). *Autisme: van begrijpen tot begeleiden*. Antwerpen: Houtekiet.

Schoolgids Mozarthof school voor ZML, 2010-2011.

Stuliens, S. (2009). *Een beeld voor de toekomst. Werken met de TTAP*. Eindhoven: onderzoeksrapport MA SEN Autismespecialist Fontys OSO.

Teeninga-Reitsma, P.N. (2011). *Met vertrouwen de toekomst tegemoet! De TTAP als hulpmiddel bij het schrijven van een transitieplan voor de begeleiding van jongeren met ASS naar zelfstandig wonen*. Utrecht: onderzoeksrapport MA SEN Autismespecialist Fontys OSO.

Thomas, J. (2006). *TEACCH, TTAP: Teacch Transition Adolescent Profile, handout lezing 10 & 11 mei*. Antwerpen: Opleidingscentrum Autisme Theo Peeters.

Verpoorten, R. (1996). Communicatie met verstandelijk gehandicapte autisten: bekeken vanuit een Multi-dimensioneel communicatiemodel. *Nederlands Tijdschrift voor zorg aan verstandelijk gehandicapten N.T.Z.*, jaargang 22, themanummer p. 106-120.

Vermeulen, P. (2001). *Over autisme en communicatie*. Berchem: Epo.

Vermeulen, S. & Degrieck, S. (2006). *Mijn kind heeft autisme*. Tielt: Lannoo.

Bijlage 1: Gebieden leerlijnen

De leergebied overstijgende gebieden zijn:

1. Zintuiglijke en motorische ontwikkeling
2. Spelontwikkeling
3. Leren leren

Leergebied specifieke gebieden zijn:

1. Schriftelijke taal
2. Rekenen
3. Omgaan met media
4. Sociale competentie
5. Mondelinge taal
6. Oriëntatie op ruimte
7. Oriëntatie op tijd
8. Natuur en techniek
9. Dramatische vorming
10. Beeldende vorming
11. Werken
12. Wonen en vrije tijd
13. Muziek en bewegen
14. Bewegingsonderwijs

Bijlage 2: Scoreformulieren formele gedeelte TTAP

TTAP SCORE FORMULIER Directe observatie schaal

Naam cliënt: Bas Datum: 26, 31 mei en 2 juni 2010

Werkvaardigheden:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
1. Sorteren	X			
2. Sorteerfouten corrigeren	X			
3. Passen (matchen) op voorbeelden	X			Kan matchen, raakt in verwarring als er materiaal ontbreekt. Kan daarna de werkwijze niet volgen (materiaal in zak plaatsen en zak in bak doen) en heeft herhaling van instructie nodig. Video vanaf 3'29. Beschrijving van de score klopt niet... is hetzelfde als item 4....
4. Matchen/sorteren kleuren	X			
5. Sorteren en vergelijken			X	B. schrikt van de hoeveelheid papieren die hij moet sorteren: "Zoveel!". Sorteren gaat goed en papieren combineren, maar samenvoegen m.b.v. de paperclip gaat moeilijk. Volgt niet de volledige 1 ^e demonstratie. Doet dan de paperclip rechts i.p.v. links met de korte kant naar voren. Heeft moeite met hanteren paperclip. Geeft aan dit nog nooit gedaan te hebben (video 16'20). Na 2 ^e demonstratie doet B. de paperclip op de juiste plaats, maar doet de korte kant weer naar voren. Ook na extra instructie blijft hij dit doen. Verbeterd zichzelf als hij ziet dat hij bladzijde op een verkeerde stapel heeft gesorteerd! Na afloop slaakt hij een diepe zucht. Geeft aan (na doorvragen van mijn kant) dat hij het zwaar vond. (Video 16'42).
6. Gebruikt 1-1 relatie bij 3 stappentaak	X			Hanteert eigen systematiek: haalt alle doppen eraf, dan alle fiches erin, doppen erop en vervolgens alles in de bak. Werkt goed. Komt onrustig, gehaast over.
7. Samenstellen reisetui	X			
8. Eenvoudig en complex alfabetisch rangschikken			X	Opdracht kan B. niet uitvoeren. Lijkt hem veel energie te kosten. Na 2 ^e demonstratie (32') wrijft hij in zijn ogen en zakt in elkaar. Ook lijkt hij daarmee te stoppen zodra ik naar hem kijk. Na afloop gaapt hij en rekt zich uit...33'50
9. Meten met een liniaal		X		
10. Sorteren op nummer	X			Doet de eerste paar kaarten in de bak. Daarna vraagt hij hoeveel het er zijn. Vervolgens sorteert hij de kaarten op tafel en doet ze daarna in de bak. (CD 2: 3'55)
11. Meten met maatbekers en lepels			X	Kan geschreven instructie niet volgen. M.b.v. sturing (verbaal en wijzen) niet in staat om met foto-

				instructiekaarten opdracht zonder fouten te voltooien.
12. Typen				

Werkgedrag:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
13. Montage	X			
14. Werkt zonder onderbreking	X			
15. Afgeleid door omgevingsgeluiden		X		Verstoring maakt dat hij 2 papieren pakt in plaats van 1. B. werkt door, maar zelfs na correctie blijft hij dit doen.
16. Werkt zonder supervisie		X		Praat in de camera (CD2: 24' en 25'1) Stopt daarmee als ik binnenkom
17. Productiviteit			X	22 sets in 5.56 minuten. Na 10 sets 2 papieren per enveloppe. B. biecht op... (CD2: 29'32)
18. Werkt netjes en systematisch		X		Verzamelt regelmatig enveloppe (items 13 t/m 18) op tafel dan in de sorteerbak. Plaatst een stapel tussendoor en na afloop erin.
19. Reactie op de omgeving	X			
20. Reacties op overgangen	X			Wil graag weten hoelang het duurt... hoeveel opdrachten nog te gaan.
21. Vraagt hulp indien nodig		X		Raakt in verwarring, vraagt niet om hulp. Kan de aangegeven werkwijze niet meer volgen (in zak plaatsen en zak in de bak doen). Heeft hierin sturing nodig (herhaling instructie). CD 1: 3'29.
22. Reactie op correcties		X		Geeft ten dele aandacht als er correcties worden aangebracht (bv. bij item 5 gebruik paperclip..., item 15 1 papier i.p.v. 2 in enveloppe).
23. Verdraagt onderbrekingen		X		
24. Prestaties gedurende langere tijd			X	Test in vier keer afgenomen.
Zelfstandig functioneren:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
25. Klok lezen	X			
26. Herkennen van geld	X			
27. Geld tellen	X			Is enthousiast om met geld te werken.
28. Kent signaalborden	X			
29. Handen wassen		X		Heeft verbale ondersteuning nodig om zeep te pakken en handen te drogen.
30. Gebruik automaat	NVT			
31. Gepast eetgedrag			X	Eet niet met gesloten mond en praat terwijl hij eet.
32. Gebruik geld	X			Doet goed alsof. Loopt weg en komt terug. Geen verbale interactie tijdens aankopen doen.
33. Brengt een boodschap over	X			
34. Gebruik kalender	X			

35. Kasboek bijhouden	X			
36. Volgt schema		X		Heeft prompt nodig om schema te gebruiken.
Vrije tijdsvaardigheden:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
37. Individuele activiteiten	X			Luistert naar muziek op de iPod. Weet deze goed te hanteren. Pakt tot twee maal toe hetzelfde tijdschrift en bladert dat door. Leest niet.
38. Opruim materiaal op na de pauze	X			
39. Magnetisch dartbord	X			Telt de scores al bij elkaar op.
40. Noteren score bij dartspel	X			Weet goed hoe het werkt. Is hier snel en goed in.
41. Eenvoudig kaartspel	X			
42. Basketbal	X			Bewaart de laatste drie fiches en doet deze aan het eind alle drie in de bak.
43. Gebruik tijdsaanduiding	X			
44. Lezen in tijdschrift / catalogus		X		Bladert.
45. Hoger niveau kaartspel	X			Onbekend spel. Pikt de spelregels snel op.
46. Vragen om ontspanningsactiviteit en reactie op werkschema		X		Vraagt niet om een pauze.
47. Plannen van een uitstap		X		Vindt de tijden dat de film draait, maar kan niet (met aanwijzingen) vinden in welke bioscoop.
48. Budgetteren voor uitstap		X		De rekenmachine rond de bedragen af 12,50 wordt 12,5. Dit is verwarrend voor B.. Weet welke bedragen hij moet optellen, maar het totaalbedrag is niet juist.
Functionele communicatie:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
49. Begrijpen verbale instructies of gebaren	X			
50. Vragen beantwoorden over de huidige toestand	X			Vertelt ook zijn geboortedatum erbij.
51. Uitgestelde instructies	X			
52. Volgt visuele instructies		X		
53. Noodinformatie		X		Vraagt of hij zijn huisnummer of straat moet schrijven. Kan de straatnaam niet spellen.
54. Communiqueert behoeftes			X	
55. Positieve houding vertonen	X			
56. Begrijpt een verbod	X			
57. Spontane communicatie	X			
58. Geschreven instructies	X			
59. Eenvoudige aankoop doen		X		
60. Telefoon gebruiken	X			
Sociaal gedrag:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:

61. Reageren op eigen naam	X			
62. Gepaste begroeting bij eerste ontmoeting		X		Groet, maar maakt geen oogcontact. Kijkt weg.
63. Reactie op de aanwezigheid van de onderzoeker	X			
64. Gepast glimlachen	X			
65. Zelfbeheersing	X			
66. Positief sociaal gedrag	X			
67. Negatief sociaal gedrag	X			
68. Gaat met onderzoeker mee	X			
69. Gepaste fysieke interactie	X			
70. Samen spelen	X			
71. Conversatie beginnen	X			
72. Gebruik visuele regels	X			Is niet nodig geweest.

TTAP SCORE FORMULIER **Thuischaal**

Naam cliënt: Bas Datum: 2 maart 2011

Werkvaardigheden:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
73. Eenvoudige werkplaats- /keuken- /bureaugereedschappen	X			
74. Sorteren	X			Weet waar het hoort, maar netheid in opruimen ontbreekt.
75. Vegen of stofzuigen		X		Wil het snel en is slordig
76. Schoonmaakartikelen		X		
77. Wassen en drogen kleding		X		B. kan was sorteren als daarom gevraagd wordt en vooraf stapels worden gemaakt (zwart, wit, donker). Maar zodra hem gevraagd wordt was in wasmachine te doen, gooit hij zijn spullen in de trommel. Ongeacht wat voor een was erin zit. Bezit dus deelvaardigheden, maar kan deze niet in een functionele situatie toepassen.
78. Afwassen en afdrogen vaat	X			
79. Gebruik keukenapparaten	X			
80. Handdoeken opvouwen		X		
81. Bed opmaken		X		B. kan zijn bed opmaken, maar er is altijd nacontrole nodig, omdat hij het rommelig doet. Punten zitten dan bijvoorbeeld niet goed. Hij maakt zich snel van dit soort klussen af, omdat hij er geen zin in heeft.
82. Leegmaken vaatwasser en vaat opruimen	X			
83. Tafel dekken	X			
84. Opruimen na maaltijd of koken		X		
Werkgedrag:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
85. Werkt zelfstandig	X			
86. Vragen om hulp als dat nodig is	X			B. probeert het eerst zelf. Hij vraagt makkelijker om hulp bij mensen die hij kent.
87. Accepteren leiding /contact met supervisor	X			Accepteert correcties niet altijd. (Puberteit of autisme?) Ligt eraan van wie (bijvoorbeeld niet van zijn zus).
88. Respecteert bezittingen, regels en richtlijnen		X		Stuiter met de tennisbal in woonkamer van mensen waar hij op bezoek is. Ziet het gevaar er niet van in.
89. Nieuwe taken		X		In principe pikt B. snel nieuwe taken op. Het maakt wel uit of het zijn interesse heeft.
90. Uitgestelde instructies		X		Is afhankelijk van B. zijn concentratie. Als hij druk is, onthoudt hij meestal het laatste van wat je zegt.
91. Omgaan met onderbrekingen	X			
92. Past zich aan als er veranderingen in de routine	X			

93. Zorgt voor eigen werkplek en bezittingen	X			
94. Is mobiel tijdens taken		X		
95. Werken in nabijheid van anderen		X		B. wil graag zijn best doen en het snel doen
96. Afgeleid door tv, computer, of andere zaken			X	B. doet het dan heel snel en/of niet goed door afleiding.
Zelfstandig functioneren:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
97. Kleden en zelfverzorging	X			B. moet soms herinnerd worden om zijn haar te wassen. Knipt nagels niet zelf.
98. Douchen of bad nemen en tanden poetsen	X			
99. Naar het toilet gaan		X		Herinnering nodig om handen te wassen en om niet teveel papier te gebruiken.
100. Scheren		X		B. heeft zich nog maar één keer geschoren.
101. Koken		X		
102. Eenvoudige boodschappen	X			
103. Mobiliteit / verplaatsingen		X		
104. Eten		X		
105. Begrijpen veiligheidsvoorschriften		X		Afhankelijk van de rust/onrust van B..
106. Zelfstandig medicatie innemen		X		
107. Koffer inpakken voor overnachtingen	X			B. heeft zelfstandig voor een vakantie genoeg kleding ingepakt. Hulpmiddel hierbij was de kalender (aantal dagen weg). B. pakt spullen in om naar zijn vader te gaan aan de hand van geschreven briefjes.
108. Sluit toiletdeur bij gebruik	X			
Vrije tijdsvaardigheden:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
109. Vult vrije tijd in	X			Computeren, dvd's kijken of muziek luisteren en opnames/filmpjes maken met videocamera.
110. Alleen spelen	X			Computeren, dvd's kijken of muziek luisteren en opnames/filmpjes maken met videocamera.
111. Samen met anderen spelen	X			
112. Gezelschapspelen doen	X			
113. Radio of tv	X			
114. Activiteiten binnenshuis als hobby of verzamelen	X			Voetbalplaatjes.
115. Activiteiten binnenshuis knutselen of handwerk	X			
116. Activiteiten buitenshuis	X			Badminton.
117. Neemt deel aan culturele	X			

activiteiten				
118. Zorgen voor huisdieren		X		Toont interesse en geniet ervan, maar voert acties uit die voor een dier niet fijn zijn (b.v. natspatten cavia). Is zich daarvan niet bewust.
119. Selfservice/ fastfood restaurant bezoeken	X			B. noemt selfservice restaurant gratis eten.
120. Opruimen na vrije tijdsactiviteiten		X		
Functionele communicatie:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
121. Communiceren over basale behoeften	X			
122. Antwoorden geven op vragen over functioneren	X			
123. Begrijpen van concepten	X			
124. Gebruiken van concepten	X			
125. Lezen signaalborden	X			
126. Gebruiken van de telefoon	X			
127. Sociale activiteiten	X			
128. Spontane conversaties	X			
129. Reageert adequaat op een stop teken	X			
130. Wijst naar voorwerpen	X			
131. Weigeren met gebaren of woorden	X			
132. Reageren op gebaren of woorden	X			
Sociaal gedrag:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
133. Positief sociaal gedrag met bekende anderen	X			
134. Positief sociaal gedrag met vreemden	X			
135. Negatief gedrag als agressie en voorwerpen vernielen	X			
136. Negatief sociaal gedrag als storen, negeren, zelfstimulatie	X			
137. Sociale bijeenkomsten	X			
138. Reageren op de aanwezigheid van anderen	X			
139. Adequaat sociaal gedrag tov anderen in het algemeen		X		Loopt mensen omver in de rij. Rent vlak voor mensen langs.

140. Zoeken van sociale contacten	X			
141. Stoort anderen niet tijdens hun bezigheden		X		Stoort moeder bijvoorbeeld tijdens telefoongesprek. Heeft niet in de gaten dat ze dan niet beschikbaar is voor hem.
142. Verontschuldigen na fouten of vergissingen	X			
143. Zelfbeheersing/ adequate reactie op frustratie	X			In eigen omgeving trekt B. zich terug, maar wanneer op vakantie moet hij af en toe ontladen. Hij 'zoekt' dan ruzie. Als iemand dan boos wordt, huult hij en daarna is hij weer gekalmeerd.
144. Delen van voeding of materialen met anderen	X			

TTAP SCORE FORMULIER**School/werkschaal**

Naam cliënt: Bas

Datum: 28 februari 2011

Werkvaardigheden:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
145. Sorteren objecten		X*		*Leerkracht vermoedt dat B. dit kan, maar B. voert deze werkvaardigheden niet uit op school. Omdat er niet met zekerheid gezegd kan worden dat B. dit kan, wordt er in ontwikkeling gescoord.
146. Monteren		X*		
147. Archiveren		X*		
148. Gebruiken eenvoudige machines en gereedschappen	X			
149. Onderscheiden grootte	X			
150. Meten / wegen		X		
151. Verpakken		X*		
152. Schoonmaken eigen werkplek	X			Vaak geen zin.
153. Vullen van containers	X			
154. Gebruiken lijst om onderdelen te verzamelen		X*		
155. Gebruiken apparatuur volgens instructies	X			
156. Tillen/ verplaatsen	X			
Werkgedrag:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
157. Werken gedurende bepaalde tijd	X			
158. Tempo	X			
159. Fouten maken	X			
160. Heef pre-occupaties onder controle tijdens werk.		X		
161. Respecteren eigendommen regels en richtlijnen	X			
162. Samenwerken met anderen	X			
163. Relaties met leidinggevenden	X			
164. Organiseren werkmaterialen		X		Laat materiaal op tafel rondslingeren. Berg het niet op waar het hoort. Heeft herinnering nodig om materiaal georganiseerd te houden.
165. Zelfstandig overgang maken tussen verschillende taken		X		Heeft daar sturing bij nodig van de leerkracht. Gebruikt (nog) geen werkschema.
166. Adequaat gedrag tijdens overgangsmomenten		X		Heeft dan weinig aandacht. Lijkt afwezig.
167. Corrigeren fouten als reactie	X			

op verbale, visuele of geschreven instructie				
168. Reageert adequaat op veranderingen in routine	X			
Zelfstandig functioneren:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
169. Zelfstandig eten	X			
170. Tafelmanieren	X			
171. Boodschappen overbrengen en zich zelfstandig verplaatsen	X			
172. Time management: volgen van een schema	X			
173. Veiligheidsregels		X		
174. Gedrag in het openbaar	X			
175. Zelfstandig en correct gebruik toilet	X			
176. Zelfstandig wassen van de handen voor maaltijd	X			
177. Klok lezen	X			
178. Handelen naar openbare regels	X			
179. Reactie in noodsituaties	X			
180. Adequaat beschermen persoonlijke bezittingen	X			
Vrije tijdsvaardigheden:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
181. Invulling vrije tijd	X			
182. Samen met andere spelen	X			
183. Lunch of pauze	X			
184. Groepsactiviteiten	X			
185. Sport en spel	X			
186. Gebruiken automaten	X			
187. Leren nieuwe vrije tijdsactiviteiten	X			
188. Individuele activiteiten binnenshuis	X			
189. Zorg voor planten	Nvt	Nvt	Nvt	Geen planten in de klas.
190. Spelen van gezelschapsspelen, bordspelen of kaartspelen	X			
191. Volgen van de instructie van	X			

spel				
192. Sportactiviteiten	X			
Functionele communicatie:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
193. Communiceren over basisbehoeften	X			
194. Hulp vragen	X			
195. Reageren op enkelvoudige instructies	X			
196. Reageren op verbodsbepalingen	X			Vindt hij lastig. Schiet in verdediging.
197. Tellen van objecten	X			
198. Schrijven eigen naam	X			
199. Begrijpen namen van vormen, kleuren, letters en cijfers	X			
200. Reageren op instructies met keuzeoptie	X			
201. Reageren op instrumentele gebaren	X			
202. Adequaat reageren bij stop-teken	X			
203. Doorwerken na compliment, correctie of stimulans	X			
204. Opvolgend instructie in noodgevallen	X			
Sociaal gedrag:	Geslaagd	In ontwikkeling	Mislukt	Aantekeningen:
205. Reageren op de aanwezigheid van anderen	X			
206. Positief sociaal gedrag naar bekenden	X			
207. Positief sociaal gedrag bij vreemden	X			Geen last van.
208. Negatief sociaal gedrag als agressie en voorwerpen stuk maken	X			
209. Negatief sociaal gedrag als storen, negeren, zelfstimulatie	X			Soms last van. Een maal gebeurd dat hij een seksueel getint liedje heeft gemaakt voor een meisje. Had zelf niet in de gaten, dat dit niet sociaal wenselijk was.
210. Zelfcontrole gedurende de werkactiviteiten		X		Heeft last van tics, zoals opwippen en geluiden maken. Kan deze moeilijk stoppen.
211. Sociaal gedrag in groepen	X			
212. Zoeken van sociale contacten	X			Speelt het liefst alleen.
213. Delen van voeding of materialen met anderen		X		Moeite met delen van materiaal dat hij van thuis meebrengt.
214. Sportiviteit/ tegen verlies kunnen		X		Wordt boos als hij 'af' is
215. Zelfbeheersing/ adequate reactie op frustratie	X			Kan soms moeilijk omgaan met correcties. Schiet dan in de verdediging. Hij dan kan wel door blijven mopperen en soms even in die bui blijven hangen. Komt op zijn plaats tot rust, of leerkracht laat hem thee halen.
216. Gebruiken beleefdheidsregels in omgang met anderen	X			

Bijlage 3: Toestemming moeder

Ondergetekenden,

K [redacted]
ouders (of wettelijk vertegenwoordiger) van

[redacted]
zijn op de hoogte gesteld van het geplande afstudeeronderzoek praktijkonderzoek dat door Roos Strobant als student zal worden uitgevoerd in het kader van de Master SEN – leerroute Autisme.

Ter bescherming van de privacy worden in het werkstuk geen persoonlijke gegevens zoals familienaam, adres, geboortedatum, woonplaats vermeld.

De bevindingen worden verwerkt in een afstudeerwerkstuk.

Geeft u toestemming om dit werkstuk dat over het onderzoek van uw zoon/ dochter gemaakt is, ter inzage te leggen in de bibliotheek van het betrokken opleidingscentrum (Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg te Tilburg)?

☒ ja / ☐ neen (doorhalen wat niet van toepassing is)

Als er een video-opname wordt gemaakt ten behoeve van het onderzoek, geeft u toestemming om het gefilmde te tonen in de opleiding zelf? Bij het tonen van videobeelden worden geen persoonlijke gegevens zoals familienaam, adres, woonplaats, geboortedatum vermeld.

☒ ja / ☐ neen (doorhalen wat niet van toepassing is)

Geeft u toestemming om het gefilmde ook in andere opleidingen over autismespectrumstoornissen te gebruiken, in functie van de professionalisering van ouders, begeleiders en professionelen? Ook hier worden geen familienaam, adres, woonplaats of geboortedatum vermeld.

☒ ja / ☐ neen (doorhalen wat niet van toepassing is)

Datum en handtekening ouder(s) of wettelijk vertegenwoordiger:

24-05-2010

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'K' followed by a long horizontal stroke.

Bijlage 4: Het individueel handelingsplan

Individueel handelingsplan van Bas

Schooljaar: 2010/2011
Groep: Vb3
Periode: 2 van 2
Datum: Februari 2011

Leergebied overstijgend				
Spelontwikkeling				
Kerndoel 1: De leerlingen leren zich oriënteren op hun omgeving door middel van spel				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
1.1	Leren (samen)spelen			
11	Bedenkt een eenvoudige spelstrategie en past deze toe(denkt 2 zetten vooruit)	spelletjes		
Leergebied specifiek				
Mondelinge taal				
Kerndoel 1: De leerlingen leren communiceren met woorden, gebaren, picto's of met andere voor hun geëigende middelen				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
1.2	Zinsbouw			
9	Gebruikt het bezittelijke voornaamwoord(onze, jullie, hun, enz) Gebruikt zinnen met een toekomstige tijd. Gebruikt eerst, straks, daarna, enz.	Kring, weekendgesprek.	Maandag 4e uur.	
6.3	Woorden omschrijven			
8	Omschrijft een concreet woord, waarbij een ieder het woord begrijpt.	Kringspel.	Vrijdag 2e uur.	
9	Legt uit wat een woord betekent door het uit te beelden	Kringspel.	Vrijdag 2e uur.	
Schriftelijke taal				

Kerdoel 1: De leerlingen leren lezen voor dagelijks gebruik				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
1.10	Woord- en tekstlezen			
8 t/m 12	Leest op AVI-5 en hoger	zwaluwkar	Maandag 3e uur. Dinsdag 3e uur. Woensdag 3 ^e uur.	
Begrijpend lezen				
1.11	Begrijpend lezen			
9	Begrijpt verschillende soorten eenvoudige teksten. Begrijpt welke teksten geschikt zijn om zelf te lezen.	nieuwsbegrip	Donderdag 4 ^e uur.	
10	Begrijpt de belangrijkste inhoud van een deel van een tekst(oorzaak- gevolg, doel-middel)	nieuwsbegrip	Donderdag 4 ^e uur.	
Kerdoel 2: De leerlingen leren gebruik maken van schriftelijke taalvormen				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
2.1	Handschriftontwikkeling			
10	Schrijft alle hoofdletters na. Schrijft de hoofdletters in de juiste verhouding tot de kleine letters.	Schrijfmethode, schrijfwerkbladen.	Vrijdag 3e uur.	
2.3	Spellen			
10	Oefenen met de volgende spellingsproblemen: a/aa, u/uu, ui/ie, ch/g.		Maandag 1e uur. Dinsdag 2e uur. Donderdag 1 ^e uur.	
2.4	Stellen			
	Schrijft kaartje met aanhef en afsluiting Schrijft afspraken in agenda.	Agenda, brief/ kaart	Woensdag 1e uur.	
	Schrijft korte zin als antwoord op gestelde vraag. Schrijft een gedichtje of kort verhaaltje.	Schrijfschrift, werkbladen.	Woensdag 1e uur.	
Rekenen				
2.5	Rekensommen			
11	Maakt optelsommen t/m 100 Vermenigvuldigd met 5 en 10 Deelt een getal door 2 Deelt handelend concrete voorwerpen door 3 of 4.	pluspunt	Donderdag 2e uur.	
Kerdoel 3: De leerlingen herkennen een tijdstip en kunnen tijdsduren gebruiken				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
3.1	Klok kijken			
9	Leest de klok op de minuut af. Leest op een digitale klok de hele en halve uren.	Werkbladen klok	Woensdag 2e uur.	
10	Leest op een digitale klok hele en halve uren tot 24.00	Werkbladen klok	Woensdag 2e uur.	

	Zet digitale tijden om in analoge tijden(13.00 = 1uur)			
11	Leest digitale kloken op 5, 10 en 15 minuten af. Zet digitale tijden om in analoge tijden.	Werkbladen klok	Woensdag 2e uur.	
Kerdoel 5: De leerlingen kennen geld als betaalmiddel en weten dat met geld 'waarde' wordt uitgedrukt				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
Oriëntatie op ruimte				
Kerdoel 3: De leerlingen leren de weg kennen en benoemen in de eigen leefomgeving				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
3.3	Topografie			
10	Wijst op een kaart landen van Europa landen aan.	Werkbladen, In een land hier ver vandaan	Dinsdag 5e uur.	
11	Benoemt Amsterdam als de hoofdstad en wijst de ligging aan op de kaart. Benoemt Den Haag als stad waar de regering werkt. Wijst 5 landen aan op de kaart van Europa(op relevantie van nieuws).	Werkbladen, overal en ergens.	Dinsdag 5e uur.	
Oriëntatie op tijd				
Kerdoel 3: De leerlingen leren perioden, gebeurtenissen en personen ordenen uit hun eigen leven, uit de geschiedenis en de familie uit hun omgeving				
Kerdoel 4: De leerlingen leren bronnen uit het verleden herkennen en gebruiken				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
4.1	Geschiedenis en bronnen			
8	Geeft bij een plaatje aan of het van nu is of van vroeger. Kent het begrip uitvinding en kan dingen uit de omgeving noemen.	Werkbladen, school tv.	Donderdag 3e uur.	
9	Noemt oude gebruiksvoorwerpen zoals zwart/wit tv, typemachine, enz.	Werkbladen, school tv.	Donderdag 3e uur.	
10	Geeft met een voorbeeld aan dat een gebruiksvoorwerp is veranderd door invloed van tijd(mobiele telefoon, enz)	Werkbladen, school tv	Donderdag 3e uur.	
Kunstzinnige oriëntatie - Beeldende vorming				
Kerdoel 1: De leerlingen leren ideeën, ervaringen en gevoelens uitdrukken in een beeldend werkstuk				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
Kerdoel 2: De leerlingen leren de beeldende aspecten: kleur, vorm, ruimte, textuur en compositie gebruiken in een werkstuk				
Niv	Doelen (subitems)	Middelen (materialen, methodes)	Organisatie (hoe, wie, wanneer)	
2.1	Beeldende aspecten in het platte vlak (tekenen)			
11	Gebruikt allerhande onderwerpen in de tekening buiten de directe omgeving(bergen, planeten, enz) Past contrastkleuren toe om dingen te benadrukken.	Schilderspullen, tekenspullen, papier, enz.	Maandag 5e uur.,	

4.1	Schoonmaken			
7	Veegt een hoopje afval weg met een stoffer en blik. Neemt een tafel/aanrecht af met een vochtig doekje. Veegt een lege ruimte met een bezem	Schoonmaakspullen.	ledere dag.	
8	Stofzuigt een leeg oppervlak Maakt een sopje(adequate hoeveelheid sop en juiste temperatuur).	Schoonmaakspullen.	ledere dag.	

Bijlage 5: Verslag afname formele deel TTAP

Verslag formele deel van de TTAP

Naam: Bas
Geboortedatum: 3 augustus 1995
Datum onderzoek: 26, 31 mei, 2 en 3 juni 2010 (afname directe obse
30 februari 2011 (afname school/werkschaal)
en 2 maart 2011 (afname thuisschaal)
Datum verslag: 6 maart 2011
Testleider: Roosmarijn Stroband

Algemene informatie

Aanleiding onderzoek

In het kader van het masteronderzoek voor de opleiding tot autismespecialist aan de Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg van de testleider, wordt met de TTAP onderzocht wat de actuele en potentiële vaardigheden van Bas zijn op de functionele leefgebieden. Deze leefgebieden zijn: werkvaardigheden, werkgedrag, zelfstandig functioneren, vrije tijdsvaardigheden, functionele communicatie en sociaal gedrag.

Clientbeschrijving

Bas is een jongen van 15 jaar met een onverklaarbare verstandelijke beperking. In 2000 is de diagnose autistische stoornis (klassiek autisme) gesteld door het Regionaal Autismeteam Noord-Holland. Daarnaast is in 2009 bij Bas een aandachtstekortstoornis niet anders omschreven (NAO) gediagnosticeerd, door het Regionaal Centrum voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie. Bas heeft last van bewegingsonrust (wiebelen, wiegen, schokkende bewegingen maken) en tics (vaste patronen van bewegen, wiebelen en fladderen, schudden met het hoofd en geluiden maken). Deze nemen toe bij spanningen. Dit bemoeilijkt het leren. Hij heeft voortdurend begeleiding nodig om toe te komen aan zijn ontwikkelingstaken. Hij geeft zelf regelmatig aan dat de onrust ook in zijn hoofd zit. Hij krijgt hiervoor medicatie (Ritalin).

Bas is in 2000 geplaatst op de Mozarthof, School voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen (ZMLK). Inmiddels bezoekt hij daar het Voortgezet Speciaal onderwijs (VSO). De leerkracht heeft Bas ingeschat op uitstroomprofiel C: arbeidsmatige dagbesteding met groepen van ongeveer tien mensen en twee begeleiders. Om in aanmerking te komen voor dit profiel moet Bas aan de voorwaarden voldoen die zijn die beschreven bij het ontwikkelingsperspectief Stroom C. Deze zijn:

- Leerling heeft een IQ 55 of IQ 55-70+bijkomende problematiek(en)
- Het streefdoel van de leerling binnen leerlijnen is niveau 10 VSO.
- Leerling kan omgaan met een aantal minuten uitgestelde aandacht.
- Leerling werkt meer dan 10 minuten zelfstandig aan een bekende taak.
- Leerling voert een eenvoudig 3-stappenplan uit.
- Leerling heeft inzicht in veel voorkomende handelingen en dagelijkse activiteiten en handelt daarnaar (bijvoorbeeld tafel dekken voor genoemd aantal personen).
- Leerling komt op voor zichzelf, op eigen initiatief omgangsvormen toepassen.

Gezinssituatie

De ouders van Bas zijn in 2008 gescheiden en hebben sindsdien co-ouderschap. Daarnaast heeft Bas een tweelingzus. De verstandhouding met beide ouders en zus is goed.

Psychologisch onderzoek

Het laatste psychologisch onderzoek dateert van 14 januari 2010. Bas is toen getest met de WISC/III^{NL} (Wechsler Intelligence Scale for Children Derde Editie Nederland). De WISC/III^{NL} is een intelligentietest geschikt voor kinderen en jongeren van zes tot zeventien jaar die zowel performale (ruimtelijk inzicht, handelen) als verbale intelligentie meet. De test wijst uit dat de performale vaardigheden significant beter zijn ontwikkeld dan de verbale vaardigheden. Zijn verbaal IQ kwam uit onder de 55 en een performaal IQ van 72. Er is sprake van een disharmonisch profiel en daarom kan het totaal IQ niet in één cijfer worden uitgedrukt. Gezien de resultaten kan worden geconcludeerd dat Bas verbaal op licht tot matig verstandelijk beperkt niveau functioneert en performaal op moeilijk lerend niveau. In het psychologisch onderzoek wordt in de conclusie aangegeven dat Bas behoefte heeft aan een vast dagritme en voorspelbaarheid. Dit draagt bij aan de veiligheid en rust die hij nodig heeft om zich te ontwikkelen.

Sensorisch profiel

Op 24-02-09 is een sensorisch profiel opgemaakt van Bas met behulp van de **Sensory PRofile Checklist (SPRC)**. Met behulp van de SPRC-vragenlijst wordt het sensorisch waarnemen bij personen met een stoornis in het autistisch spectrum vastgelegd. Er wordt aangegeven welke zintuiglijke prikkels positief en/of negatief worden ervaren. Dit leidt tot een persoonlijk sensorisch profiel. Het profiel van Bas is afgeleid van het gedrag dat Bas op school laat zien. Hieruit kwam naar voren dat Bas negatief reageert op zintuiglijke prikkels op het gebied van het gehoor, het gezichtsvermogen en de tast. Zo kan Bas geluid van anderen overstemmen, kijkt Bas constant naar een medeleerling in de klas en houdt hij er niet van om onverwacht aangeraakt worden. Hij heeft op het gebied van het gehoor ook enkele positieve reacties, maar dat is minimaal. Verder blijkt dat Bas graag beweegt. In de klas zijn naar aanleiding van het sensorisch profiel aanpassingen gedaan om hem te beschermen tegen de negatieve reacties en meer ruimte te geven aan zijn behoefte om te bewegen. Ten aanzien van de negatieve reacties wordt geadviseerd om hem een bouwvakkerkoptelefoon te laten dragen, om omgevingsgeluiden enigszins buiten te sluiten als hij zich moet concentreren. Daarnaast mag hij alleen aangeraakt worden als hij erop voorbereid is. Ten aanzien van zijn behoefte om te bewegen wordt geadviseerd om veel te laten bewegen, bijvoorbeeld: hem even uit de klas laten gaan om iets te halen, hem te laten helpen met dingen tillen en verplaatsen en hem spier-oefenmateriaal aan te bieden. Ook is in de klas een aantal weken een Tumbly¹ uitgetest, en vervolgens een luchtkussen op de zitting van zijn stoel, waarop Bas kan bewegen in plaats van het statisch stilzitten op zijn stoel. In eerste instantie leek hem dit meer rust te geven, maar het gebruik daarvan leverde strijd op, wat uiteindelijk meer onrust gaf.

Werk Belangstelling Test

Om zicht te krijgen op de interesse in toekomstig werk is op 18 april 2011 de Werk Belangstelling Test van het Onderzoek-, training- en adviesbureau Toll afgenomen.

¹ een eivormige, ergonomische zitobject: een tuimelaar die beweegt als je hem aanraakt. Door het contragewicht aan de onderzijde, komt de Tumbly altijd met het zitvlak naar boven tot stilstand.

De test wordt via de computer en internet afgenomen en is speciaal ontwikkeld voor mensen met een verstandelijke beperking. De test is zodanig vorm gegeven dat de meeste cliënten na de standaard instructie de test zelfstandig binnen 20 minuten kunnen uitvoeren. Bas voerde de test binnen achttien minuten uit. Bas kon een keuze maken uit de volgende domeinen: horeca, dieren verzorging, opslag en vervoer, plantsoen en tuinderij, bakkerij, supermarkt en winkel, houtbewerking, kantoorwerk, verzorging, huishoudelijk werk, en montagewerk. De elf domeinen worden verbeeld door 110 kleurenfoto's. Per activiteitengebied worden tien foto's aangeboden. Bas moest steeds een keuze te maken tussen twee afbeeldingen. Hij mag dan de activiteit uitkiezen die hij leukst vindt om te doen, ongeacht of hij de activiteit beheerst. Alle werkzaamheden worden even vaak met elkaar vergeleken. De resultaten geven dus een rangorde in activiteiten die Bas interesseren en geven een beeld van zijn interesse voor de verschillende domeinen. Bas scoort neutraal op de domeinen verzorgen, verzorging, plantsoen en tuinderij, bakkerij en montagewerk. De grootste belangstelling van Bas lijkt uit te gaan naar het domein supermarkt en winkel en vervolgens opslag en vervoer, horeca en kantoorwerk. Bas lijkt geen belangstelling te hebben voor hout bewerken.

Door middel van de tien toegevoegde consistentie-items is nagegaan hoe vaak van de tien keer Bas dezelfde keuze maakt als precies dezelfde vergelijking wordt voorgelegd. Bas scoort daarop de maximale score van tien.

De scores zeggen weinig over de motieven die geleid hebben tot de keuzes voor bepaalde domeinen. Bij het analyseren van de resultaten is niet gekeken naar de relaties tussen de werkdomeinen zoals voorkeuren voor binnen of buiten zijn, alleen of met meer personen werken.

Onderzoeksmiddel

De *TEACCH Transition Assessment Profile* (TTAP; Mesibov, Thomas & Chapman, 2007) is de aangepaste opvolger van de *Adolescent and Adult Psycho-educational Profile* (AAPEP; Mesibov, Schopler, Schaffer, & Landurs, 1988). De TTAP is een onderzoeksinstrument ontwikkeld binnen het programma TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Communication-handicapped CHildren) bestemd voor jongeren vanaf 14 jaar met autisme met een lichte tot zware verstandelijke beperking, die worden voorbereid op de overgang van school naar volwassen leven, werken en/of wonen.

Het formele deel van de TTAP brengt de actuele en potentiële vaardigheden van een persoon met autisme in kaart op zes functionele gebieden: werkvaardigheden, werkgedrag, zelfstandig functioneren, vrije tijdsvaardigheden, functionele communicatie en sociaal gedrag. Deze zes functionele gebieden (zie paragraaf 2.5 voor een uitgebreide bespreking) hebben te maken met vaardigheden die de leerling met een autisme later het meest nodig heeft om zo zelfstandig mogelijk te kunnen functioneren in woon- en/of werkomgeving.

Het formele deel van de TTAP wordt eenmaal afgenomen. Via drie invalshoeken worden de vaardigheden op de zes functionele gebieden in kaart gebracht. Ten eerste worden de vaardigheden geobserveerd en gescoord via een directe observatieschaal door een testleider in een klinische situatie. Ten tweede worden via de zogenaamde thuisschaal door middel van een vragenlijst door de ouders van de persoon met autisme items met betrekking tot de zes functionele gebieden gescoord. Ten derde wordt via de school- of werkschaal op dezelfde manier als bij de thuisschaal een vragenlijst doorgenomen en vaardigheden gescoord door de leerkrachten of begeleiders van de persoon met een autisme.

Voor elk functioneel gebied bij de drie schalen worden 12 items gescoord. De items worden gescoord door aan te geven of een vaardigheid *gelukt*, *in ontwikkeling*, of *mislukt* is. De resultaten van directe observatie, de thuissituatie en de school- of werksituatie worden samengebracht en op basis daarvan wordt een op maat gemaakt handelingsplan opgesteld.

Onderzoeksresultaten

Algemeen

Bas heeft een goede inzet getoond. Hij was altijd bereid om de opdrachten voor de directe observatie uit te voeren, zelfs degene die hem moeite leken te kosten. Dit uitte zich in toenemende bewegingsonrust (wiebelen met de benen), in de ogen wrijven en gapen. Als de spanning toeneemt, uit zich dit in tics, zoals wippen. Bas volgt met enige regelmaat niet de gehele instructie, waardoor hij onnodig fouten maakt. Hij vraagt niet om hulp als er materialen ontbreken of wanneer hij iets moet doen wat hij nog nooit gedaan heeft. Als Bas na een opdracht een diepe zucht slaakt, vraag ik hem of hij moe is. Hij beantwoordt deze vraag negatief. Als ik doorvraag geeft Bas aan dat hij het zwaar werk vond. Bas vraagt zelf niet om pauze en werkt door als hij moe lijkt te zijn.

Er was een prettige interactie. Bas geeft aan dat hij graag praat en vertelt over zichzelf. Als ik hem een compliment geef, vertelt hij dat hij ook goed kan tekenen en badmintonnen. Bas gaf aan dat hij mij nog kende van toen hij tien jaar oud was en kan de leerlingen, die toen bij mij in de klas zaten, opnoemen. Wat opvalt is dat Bas moeite heeft om zijn gedachten onder woorden te brengen. Als hij mij probeert duidelijk te maken dat hij nog nooit een paperclip heeft gebruikt, zegt hij: "Ik heb dit lange jaren niet gedaan". Hij geeft zelf aan dat hij graag praat, maar het snel wil doen en dan de woorden vergeet. Ook vertelt hij over zijn tics. Hij weet goed welke tics anderen storen. Bas vertelt over zijn medicatie en dat deze rust in zijn hoofd brengt.

De directe observatie is in vier keer afgenomen. De reden hiervan is dat de directe observatie onder schooltijd is afgenomen en in het rooster ingepast moest worden. Ook leek dat Bas na dertig minuten vermoeidheid vertoonde, en toe was aan ontspanning. Dit werd dan geboden door een pauzemoment (koffie drinken), of een onspannende activiteit.

In verband met persoonlijke omstandigheden van de testleider zijn de vragenlijsten van de thuisschaal en school- of werkschaal afgenomen in februari 2011.

Onderzoeksresultaten uit de directe observatie, afname thuisschaal en school-werkschaal.

Hieronder wordt per gebied de resultaten uit de directe observatie, afname thuisschaal en school- of werkschaal beschreven.

Werkvaardigheden

Directe observatie:

Bas voert zowel de eenvoudige als de moeilijkere sorteer- en matchtaken in een rap tempo uit. Bij de complexere sorteertaak, zoals een reisetui samenstellen heeft hij steun aan de foto van het afgewerkte product. Hij overziet dat goed. Hij kan ook om zichzelf lachen als hij bij deze opdracht een zak dicht doet in plaats van open als hij de producten in de zak wil doen. Bij een complexere sorteertaak, zoals genummerde papieren samenvoegen en deze in een enveloppe stoppen, is de instructie belangrijk. Bas volgt dan tot twee maal toe niet de gehele instructie, zodat hij in de uitvoering van de opdracht fouten maakt. Bas verbetert zichzelf als hij ziet dat hij de bladzijde op een verkeerde stapel heeft gesorteerd. Het sorteren van nummers, bestaande uit 5 getallen, is geen probleem voor hem. Ook dit doet hij snel.

De opdrachten waar hij een instructie 'begrijpend' moet lezen (zoals bij het meten met maatbekers) lukt hem niet. Ook de kaart met foto's biedt hem geen steun om een bepaalde hoeveelheid scheppen van een bepaalde maatbeker in een bak te

doen. De opdracht waar Bas eenvoudig en complex alfabetisch moet rangschikken, is te moeilijk en kan hij niet uitvoeren.

Thuis:

Bas beheerst werkvaardigheden als vaatwasser in- en uitruimen, tafel dekken, gebruik keukenapparatuur en bestek en servies sorteren. Werkvaardigheden als vegen, stofzuigen, gebruiken van stofdoek/vaatdoek, handdoeken vouwen, opruimen na een maaltijd of koken en bed opmaken zijn *in ontwikkeling*. Moeder vermoedt dat het geen favoriete bezigheden zijn van Bas, omdat het lijkt dat Bas dit zo snel mogelijk wil doen en daardoor slordig werkt. Daarom is er toezicht en/of controle achteraf nodig. Bas wast en droogt zijn kleding niet zelf. Als er vooraf stapels (witte, bonte en zwarte was) zijn gemaakt kan Bas zijn vuile kleding daar volgens sorteren. Wanneer hem gevraagd wordt om zijn vuile kleding in de was te doen, voert hij dit letterlijk uit. Hij gooit dan bijvoorbeeld zijn gekleurde was bij de witte was die in de machine zit.

School:

De leerkracht vermoedt dat Bas kan sorteren, monteren, archiveren, een lijst kan gebruiken om onderdelen te verzamelen en kan verpakken. Echter, dit doet Bas niet op school, dus kan er niet met zekerheid zeggen dat Bas deze vaardigheden beheerst. Daarom zijn deze items *in ontwikkeling* gescoord. Wel is zeker dat Bas eenvoudige machines en gereedschappen kan gebruiken, zijn eigen werkplek kan schoonhouden, apparatuur kan gebruiken volgens instructies en kan tillen en verplaatsen. Meten en wegen zijn vaardigheden waar hij hulp bij nodig heeft om deze accuraat uit te voeren. De leerkracht geeft aan dat het schoonmaken van zijn tafel geen activiteit lijkt te zijn die Bas graag doet.

Werkgedrag

Directe observatie:

Bas werkt in een hoog tempo. Hij lijkt afgeleid te raken door een omgevingsgeluid, zoals een stoel die door de kamer wordt geschoven. In plaats hiervan plaatst hij niet een maar twee papieren in de enveloppe. Na een correctie, blijft hij dit doen. Het is onduidelijk of de correctie binnen is gekomen of dat Bas de correctie negeert. Bas werkt in eerste instantie goed door zonder supervisie, maar praat daarna een aantal maal in de camera. Ondanks dat de tijd is aangegeven wanneer we stoppen en het af te werken aantal opdrachten in mandjes op de kast staan, vraagt Bas bij een aantal overgangen (zeker naar het einde toe) hoe lang het nog duurt en hoeveel opdrachten er nog te gaan zijn. Bas vraagt niet om hulp als dat nodig is. Hij raakt in verwarring en maakt foutjes in de uitvoering van de opdracht. Als de enveloppe niet precies in de verzamelbak lijkt te passen leidt dit hem af van zijn taak. Hij toont eigen initiatief om dit op te lossen door de bak om te draaien. Hij vraagt niet (verbaal) om hulp, maar lijkt de testleider vragend aan te kijken. Over het algemeen kan Bas netjes en systematisch werken. Als het tempo in een taak wordt verhoogd van buiten af of doordat hij zelf snel werkt, heeft hij moeite om het organisatieschema te hanteren: hij vergeet regelmatig materiaal in de verzamelbak te doen na de uitvoering van een taak. Hij pakt dan tussendoor en na afloop een stapel op die hij ergens op de tafel heeft liggen om in de verzamelbak te doen.

Taken die Bas moeite kosten lijken door het toenemen van tics en bewegingsonrust een behoorlijke inspanning van hem te vergen. Toch blijft hij deze uitvoeren en geeft niet aan een pauze te willen. Ook naar het eind toe laat Bas een toenemende bewegingsonrust, oogwrijven en gapen zien. Bas lijkt zich moeilijk langer dan veertig minuten te kunnen concentreren.

Thuis:

Bas kan vijftien minuten taken uitvoeren als zijn kamer opruimen, vaatwasser in- en uitruimen. Bas leert en voert nieuwe taken uit na drie keer verbale uitleg en volledige demonstratie. De snelheid waarmee hij het oppikt is ervan afhankelijk of het zijn interesse heeft. Hij kan om hulp vragen als dat nodig is. Hij probeert het eerst zelf. Hij vraagt makkelijker om hulp bij mensen die hij kent. Bas gehoorzaamt zijn moeder en accepteert haar correcties in zijn werk. Bas gaat niet voorzichtig om met spullen die niet van hem zijn.

Bas kan omgaan met onderbrekingen als hij bezig is met een taak, past zich aan als er veranderingen routine in zijn (zoals etenstijd, wisseling van huis vader naar huis moeder of verplaatsing van meubels). Hij onderhoudt zijn kamer en bezittingen goed zonder begeleiding.

Bas kan werken in de nabijheid van anderen. Hij lijkt het dan graag goed en snel te willen doen. Moeder vermoedt dat dat maakt dat hij het slordig doet. In principe kan Bas met uitgestelde instructie van tien minuten opvolgen. Dit lijkt afhankelijk te zijn van Bas zijn rust. Hij lijkt het niet te onthouden als hij onrustig is. Bas heeft het nodig om meerdere malen op zijn taak gewezen te worden als hij afgeleid wordt door de computer, televisie of favoriet materiaal.

School:

Bas kan gedurende dertig minuten zelfstandig werken aan een aangeleerde taak. Hij behoudt daarbij over het algemeen een constant en regelmatig werktempo. De taken binnen eigen mogelijkheden voltooit hij met weinig fouten (nul tot één fouten van de tien). Bas lijkt graag snel te willen werken. Materiaal op zijn tafel dat zijn voorkeur heeft kan hem afleiden en hij heeft het dan nodig om één á twee keer teruggewezen te worden op een taak door de leerkracht. Bas zit op een eigen werkplek waar hij zo min mogelijk last heeft van visuele prikkels uit de klas. Hierdoor kan hij zich beter concentreren op een taak. Toch lijkt Bas niet graag te zitten op deze aparte plek. Bas erkent het gezag van zijn leerkracht, gehoorzaamt zijn instructies, onderbreekt hem niet of spreekt hem nauwelijks tegen en vertoont geen ongepast fysiek gedrag. Het is moeilijk voor hem om een werksysteem te hanteren. Materialen slingeren rond op zijn tafel en opruimen op de daarvoor bedoelde plek is lastig. Bas heeft hulp nodig van de leerkracht bij het maken van overgangen tussen taken op de werkplek. Hij gebruikt geen werkschema. Ook toont hij zich verward tijdens overgangsmomenten tussen activiteiten. Hij gebruikt geen eigen dagschema. Hij reageert op verbale instructies door fouten te herstellen tijdens werkmomenten zonder dat hij daardoor geïrriteerd of van slag raakt. Hij reageert adequaat op veranderingen zoals een verandering in het programma/ inval van een leerkracht of nieuwe indeling van meubels in de klas.

Zelfstandig functioneren

Directe observatie:

Bas kan klokkijken. Hij herkent geld en kan geld tellen. Hij is enthousiast om met geld te werken. Hij kan biljetten en muntstukken herkennen en de juiste hoeveelheid aan muntstukken geven. Bij het doen van een eenvoudige aankoop kan hij genoeg geld geven en aangeven of hij geld terug krijgt. Bas herkent en benoemt gebruikelijke signaalborden. Hij wast zijn handen, maar heeft verbale hulp nodig om zeep te gebruiken en zijn handen af te drogen. Hij is goed in staat om vragen te beantwoorden aan de hand van een kalender. Hij kan succesvol een boodschap doorgeven in een bekende omgeving. Hij verlaat hierbij de testruimte en loopt naar het secretariaat. Hij is niet afgeleid door de omgeving en treuzelt niet.

Bas lijkt niet gewend te zijn om een werkschema te gebruiken. Hij heeft hierbij een aantal maal aansturing nodig.

Thuis:

In de thuissituatie kan Bas zich zelfstandig wassen en kleden. Hij heeft soms een herinnering nodig om zijn haar te wassen. Hij krijgt hulp met het knippen van zijn nagels. Hij gaat zelfstandig naar de wc en sluit de deur van het toilet, maar heeft een herinnering nodig om zijn handen te wassen en/of om niet teveel wc papier te gebruiken. Bas heeft zich nog maar een maal geschoren. Bas kan een aantal eenvoudige maaltijden bereiden, maar maakt hierbij geen gebruik van oven of fornuis. Hij kan zelf simpele boodschappen doen. Bas kan alleen naar de buren lopen of naar de snackbar tegenover het huis. Bas heeft zo nu en dan een herinnering nodig om zijn medicatie te nemen. De mate waarin Bas veiligheidsvoorschriften thuis in acht neemt lijkt afhankelijk te zijn van zijn (on)rust. Bij onrust lijkt dat lastig voor hem. Bas kan zelfstandig een tas pakken voor (een) overnachting(en). Zijn moeder maakt geschreven lijsten voor hem wat hij mee moet nemen naar zijn vader toe. Bas kan aan de hand hiervan zijn tas zelfstandig inpakken.

School:

Wat betreft het zelfstandig functioneren op school blijkt dat Bas zelfstandig eet. Hij kan een boodschap overbrengen en zich zelfstandig verplaatsen in school. Bas kent en volgt zijn dagschema. Hij heeft geen eigen werkschema.

Bas kan de gereedschappen veilig gebruiken, mits hij rustig is. Als hij onrustig is, vergeet hij de veiligheidsregels in acht te nemen. Hij reageert adequaat op het brandalarm. Bas kan op school zelfstandig het toilet gebruiken. Hij wast zijn handen zelfstandig. Bas herkent de tijd op de klok en kan zelfstandig aflezen wanneer het tijd is om van activiteit te veranderen. Hij kan zijn persoonlijke eigendommen op de daarvoor bestemde plaats bewaren.

Vrijetijdsvaardigheden

Directe observatie:

Bas is gedurende drie minuten zelfstandig bezig met individuele activiteiten als muziek luisteren op de iPod en bladeren door een tijdschrift. Hij vindt het leuk om naar muziek van de band Bløf te luisteren. Wanneer de kookwekker afgaat, ruimt hij alle spullen op in de doos. Bas toont zich vaardig in activiteiten als darten en de bal in de basket gooien. De score van het darten kan Bas bijhouden. Hij telt de tussenscores tussendoor zelfs bij elkaar op. Bij het schieten van de bal in de basket, kan hij zelfstandig een tijdsaanduiding gebruiken. Voor iedere keer dat de bal door de basket gaat, moet hij een fiche pakken in een bak doen. Aan het eind pakt hij, na drie keer scoren, drie fiches en doet deze in de bak.

Bas kan zowel een eenvoudig kaartspel als een moeilijker kaartspel spelen. Het kaartspel van een hoger niveau (UNO) was nieuw voor hem. Hij pikt de regels snel op en kan zich hieraan houden. Hij neemt zelfstandig de beurt. Hij heeft plezier in het doen van de kaartspelen.

Wanneer Bas moe is vraagt hij niet om een pauze. Hij probeert de taak te volbrengen volgens het werksysteem. Bas vindt bij het plannen van een uitstap naar de film zelfstandig de tijden van de film, maar kan niet beantwoorden in welke bioscoop de film draait. Onderdelen van de taak om uit te rekenen hoeveel geld er nodig is voor het uitstapje naar de film kan hij met aanwijzingen uitvoeren. Het gebruik van de rekenmachine stuit op problemen: hij heeft hulp nodig met gebruik van de rekenmachine. Deze rondt getallen af (12,50 wordt 12,5). Dit werkt verwarrend. Het uiteindelijke totaalbedrag klopt niet.

Thuis:

Bas voert thuis een gepaste activiteit uit en houdt dit gedurende tenminste dertig minuten vol. Hij kan zich alleen met spel bezighouden als dit activiteiten zijn als computeren, met lego bouwen en van de bouwwerken films maken met de videocamera, dvd en televisie kijken (Lama's, cabaretier Jochem Myer) en cd's luisteren (Bløf). De duur van de activiteiten moet vooraf duidelijk gemaakt worden, anders is hij hier moeilijk vanaf te halen. Bas zet zelfstandig de radio of televisie aan en heeft een voorkeur voor bepaalde programma's of liedjes. Hij moet eraan herinnerd worden om (alles) op te ruimen na een vrijetijdsactiviteit. Bas toont interesse in andere mensen, speelgoed en andere materialen tijdens ongestructureerde speelsituaties. Hij speelt actief samen met anderen zonder daaraan herinnerd te hoeven worden. Hij heeft plezier in het spelen van tafelspelletjes (diverse kaartspelen) met anderen, begrijpt en volgt de regels en wacht op zijn beurt.

Bas houdt zich bezig met activiteiten binnenshuis als tekenen en schilderen en als er een actie loopt, voetbalplaatjes verzamelen. Ook buitenshuis houdt Bas zich bezig met activiteiten zoals badmintonnen en heeft interesse in twee of meer soorten toeschouwergebonden activiteiten. Bas bezoekt graag een fastfood- of selfservicerestaurant.

Bas toont interesse voor en geniet van een huisdier, maar heeft hij moeite om zich in te beelden dat sommige van zijn acties (nat maken) voor een dier niet prettig zijn.

School:

Bas begint een gepaste activiteit gedurende ongestructureerde vrije momenten zonder instructie en houdt deze voor minstens dertig minuten vol. In deze momenten toont hij interesse in anderen, deelt speelgoed en materiaal en speelt actief samen. Ook gedurende een pauze of lunch. Hij neemt actief deel aan groepsactiviteiten zoals een sportdag of een viering. Hij doet succesvol en actief mee aan meerdere sporten/spelen en kent de regels. Ook leert hij regelmatig een nieuwe ontspanningsactiviteit en reageert op suggesties van de leerkracht bij de pogingen om nieuwe mogelijkheden om de vrij tijd in te vullen. Hij toont een constante interesse in vrije tijd activiteiten in de klas en neemt daaraan deel. Op een regelmatige basis houdt Bas zich bezig met een gezelschapsspel in de klas, de beurtwisseling hierbij is goed en hij houdt zich aan de regels van het spel.

Functionele communicatie

Directe observatie:

Bas begrijpt verbale instructies. Hij reageert adequaat op vragen als 'wil je cola, ben je klaar, vind je deze activiteiten leuk?'. De uitgestelde instructie (opruimen van materiaal na pauze) voert hij zelfstandig uit. Bas kan informatie geven zoals zijn naam en telefoonnummer. Zijn adres is lastig voor hem. Hij weet niet of hij alleen zijn huisnummer of zijn straatnaam moet opgeven. Hij heeft hulp nodig bij het spellen van zijn straatnaam. Ook geeft hij zijn geboortedatum op, zonder dat daarnaar gevraagd wordt. Hij communiceert zelden zijn behoeften en vraagt niet om hulp als er bijvoorbeeld materiaal ontbreekt of hij niet weet hoe de paperclip te bevestigen. Bas toont positieve gevoelens tijdens de test. Bij het doen van een eenvoudige aankoop gebruikt Bas geen verbale interactie: hij vraagt niet om het product, maar schuift dat naar de testleider toe, gebruikt geen sociale beleefdheden en maakt weinig oogcontact. Tijdens de test initieert Bas spontane communicatie, zo nu en dan heeft hij daarbij moeite om zijn gedachten onder woorden te brengen. Bas voert geschreven instructies uit en kan een telefonische boodschap doorgeven.

Thuis:

Bas communiceert thuis basisbehoeften (honger, dorst, vermoeidheid, pijn, ziekte, warm, koud en de behoefte om naar de WC te gaan). Hij reageert gepast en begrijpelijk op vragen over de huidige conditie. Bas begrijpt en gebruikt concepten als namen van mensen en objecten, beschrijvingen van acties, locaties, concept van tijd, redenen en oorzaken en volgorden. Bas leest en begrijpt eenvoudig, signaalborden als man, vrouw, uitgang, toiletten en verboden toegang. Bas voert zelfstandig telefoongesprekken. Bas gebruikt consequent communicatievaardigheden in sociale activiteiten en reageert op communicatie van anderen waarmee er interactie is. Bas houdt zich regelmatig bezig met spontane communicatie.

Wanneer gevraagd wordt te stoppen bij bijvoorbeeld gevaar doet Bas dit zonder grote tekenen van agitatie. Bas gebruikt gebaren of woorden om te weigeren en reageert op gebaren of woorden.

School:

Bas communiceert basisbehoeftes op school en vraagt om hulp tijdens activiteiten. Hij is in staat om bekende enkelvoudige instructies uit te voeren. Zonder herhaling of begeleiding. Bas gehoorzaamt verbodsbepalingen voor driekwart van de tijd. Hij vindt dit soms lastig en schiet dan in de verdediging. Bas telt tien of meer objecten zonder fouten en schrijft zijn eigen naam correct en leesbaar. Hij begrijpt namen van vormen, kleuren, letters en nummers.

Het lukt hem instructies uit te voeren waarbij een keus moet worden gemaakt. Bas reageert op instrumentele gebaren (zwaaien, stil, stop, kom en geef). Hij reageert adequaat wanneer gezegd wordt te stoppen. Hij werkt door na een compliment, correctie of stimulans. Bas volgt instructies van de begeleiding op in noodgevallen.

Sociaal gedrag

Directe observatie:

Bas groet de testleider bij de eerste begroeting, hij maakt hierbij weinig oogcontact. Hij loopt zelfstandig en rustig met de testleider mee naar een onbekende plek. Bas reageert gepast op het horen van zijn eigen naam, gaat door met werken en zegt ja en wacht af waarom zijn naam wordt gezegd. Tijdens de test laat hij enkel positief sociaal gedrag zien en gepaste fysieke interactie zien. Hij laat dus geen negatief inter-persoonlijk gedrag zien en geen agressief, seksueel of storend gedrag. Bas toont duidelijk besef van de aanwezigheid van de testleider tijdens spel (darten en kaarten). Hij neemt zijn beurt en herkent de beurt van de testleider en voert een gepaste interactie. Bas glimlacht gepast, als hij enthousiast is, omdat we beide van muziek van een band houden en als hij een zak dichtmaakt doet terwijl hij verwacht dat deze open gaat. Bas heeft geen moeite om een conversatie te beginnen aan de hand van onderwerпкаarten. Hij blijft bij het onderwerp gedurende drie minuten, geeft antwoord op vragen en gaat verder in op opmerkingen. Bas vertoont geen gedragingen die in een publieke setting voor problemen kunnen zorgen. Bij het doen van een eenvoudige aankoop gebruikt Bas geen sociale beleefdheden en maakt weinig oogcontact.

Thuis:

Bas initieert en reageert op positieve interactie met leden van het huishouden en onbekenden op een manier die gepast is. Hij laat geen ernstig inter-persoonlijke negatief gedrag zien. Bas heeft plezier in sociale bijeenkomsten (zoals een verjaardag) en reageert gepast op de aanwezigheid van anderen. Het lukt hem niet zich altijd gepast te gedragen naar andere mensen in het openbaar. Hij loopt mensen omver in de rij of rent vlak voor mensen langs. Hij kan anderen storen tijdens hun

bezigheden. Hij heeft dan niet in de gaten dat zij sommige momenten niet beschikbaar zijn voor hem. Bas verontschuldigt zich na een fout of vergissing. Bas uit ontevredenheid op een constructieve manier. Hij deelt voedsel en eigendommen met anderen.

School:

Bas toont besef van en reageert gepast op andere mensen. Hij reageert positief naar bekenden en onbekenden en initieert zelfstandig interactie. Bas vertoont geen ernstig negatief sociaal gedrag. Bas heeft last van tics, zoals opwippen van zijn stoel en geluiden maken. Deze kunnen voor anderen mild storend werken.

Bas neemt op gepaste wijze deel aan groepsactiviteiten. Hij heeft plezier in het contact met één of meer specifieke individuen. Het is voor hem moeilijk om materialen te delen die hij van thuis mee heeft. Hij kan er moeilijk tegen als hij in de verliezende partij zit of 'af' is. Bas kan zichzelf beheersen bij ontevredenheid.

Samenvatting

Hieronder worden de resultaten uit de directe observatie, afname thuisschaal en school- of werkschaal samengevat. De persoonlijke interesses, sterke kanten en kanten die aandacht behoeven worden genoemd. Deze worden beschreven aan de hand van de functionele gebieden. Een overzicht van de scores van de directe observatieschaal, de thuisschaal en school- en of werkschaal staan in de TTAP testprofiel-scores.

Persoonlijke interesses

Bas houdt van gezelschapsspelen (kaartspelletjes), luisteren naar muziek (het liefst van Bløf), dvd's bekijken van bijvoorbeeld de Lama's of cabaretier Jochem Myer, en met de camera opnamen maken om deze op de computer af te spelen. Hij geeft daarbij ook aan dat hij graag praat. Vanuit gesprekken met de moeder en de leerkracht kwam naar voren dat Bas van koken/bedienen houdt. Met het kerstfeest op het werk van zijn moeder heeft Bas geholpen in de bediening. Hij vond dit erg leuk om te doen. Moeder en leerkracht zien hem in de toekomst in de horeca terechtkomen. Vanuit de *werk belangstellingstest* (zie bijlage 6) lijkt de grootste belangstelling van Bas uit te gaan naar werk in supermarkt en winkel gevolgd door opslag en vervoer, horeca en kantoorwerk.

Sterke kanten

Vrijtijdsvaardigheden

Bas kan zichzelf bezig houden tijdens vrije momenten. Hij beheerst een aantal kaartspelen en houdt zich aan zijn beurt. Hij kan zichzelf ook vermaken met muziek luisteren, dvd's kijken, met lego spelen en opnames maken met de videocamera.

Uit de TTAP testprofiel scores blijkt dat Bas bij de directe observatie de meeste items *in ontwikkeling* (vier) scoort. Op de thuis- (tien) en school- of werkschaal (elf) scoort Bas bij de meeste items *gelukt*. Dit komt doordat in de directe observatie andere items gescoord worden dan in de school- en school- of werkschaal (zoals het plannen van een uitstapje, budgetteren, lezen in tijdschrift). Zowel thuis als in de directe observatie blijkt dat Bas niet uit zichzelf om een ontspanningsactiviteit vraagt.

Sociaal gedrag

Bas toont positief sociaal contact. Hij initieert interactie met anderen en heeft plezier in sociale bijeenkomsten. Hij reageert gepast op aanwezigheid van anderen.

Ook uit de TTAP testprofielscores blijkt dat Bas over het algemeen hoog scoort op sociaal gedrag. Op de school- of werkschaal zijn negen items *gelukt* gescoord en drie items *in ontwikkeling* (tegen verlies kunnen, spullen delen en zelfcontrole). Op de thuisschaal scoort Bas tien items *gelukt* en twee *in ontwikkeling* (adequaat sociaal gedrag naar anderen in het algemeen: mensen in rij omver lopen, vlak voor mensen langs rennen). Op de schaal van de directe observatie scoort Bas zelfs elf items *gelukt* en één item *in ontwikkeling* (gepaste eerste begroeting).

Functionele communicatie

Bas begrijpt verbale instructies. Bas communiceert zijn basisbehoeften met, en vraagt om hulp bij personen die hem vertrouwd zijn. Bas voert spontane communicatie met anderen en hij reageert op communicatie van anderen.

Uit de TTAP testprofielscores blijkt dat Bas alle items *gelukt* scoort op de thuis en school- of werkschaal en op de schaal van de directe observatie scoort Bas negen items *gelukt* en drie *in ontwikkeling*. Het verschil lijkt te betekenen dat Bas zich iets meer op zijn gemak voelt in de thuissituatie en bij zijn leerkracht dan in de situatie van de directe observatie.

Kanten die aandacht behoeven

Werkgedrag

De tabel van de TTAP testprofielscores laat zien dat op de verschillende schalen ongeveer evenveel items *in ontwikkeling* gescoord zijn op het gebied van het werkgedrag. Het werkgedrag van Bas behoeft aandacht. Bas kan zich tussen de vijftien en veertig minuten concentreren, afhankelijk van het soort taak en de afwisseling van in- en ontspanning. Rode draad in de verschillende contexten lijkt te zijn dat Bas graag zijn taken snel wil doen en daardoor fouten maakt. Dit maakt dat Bas controle nodig heeft bij het uitvoeren van taken (met name in de directe observatie en in de thuissituatie). In de directe observatie bleek dat correcties niet binnen lijken te komen en dat Bas vasthoudt aan zijn eigen werkwijze. Ook instructies of correcties lijken bij Bas niet altijd geheel aan te komen. Bas kan veiligheidsregels naleven, mits hij rustig is. Ook het volgen van een werkorganisatie en het opvolgen van uitgestelde instructie van tien minuten is afhankelijk van de toestand van Bas: is hij rustig of niet? Bas dient duidelijk meerdere malen op zijn taak gewezen te worden als hij afgeleid wordt door de computer, televisie of materialen die zijn interesse hebben. In de directe observatie bleek dat Bas niet om hulp vraagt als er materiaal ontbreekt of bij een vaardigheid die hij nog nooit gedaan heeft. Bas lijkt op school moeite te hebben met het maken van overgangen tussen verschillende taken op zijn werkplek. Hij heeft daar ondersteuning bij nodig van de leerkracht. Ook toont Bas zich verward en afwezig tussen activiteiten door. Hij gebruikt geen dag- en werkschema. Zodoende behoeft het organiseren van het materiaal extra aandacht. Bas laat materiaal rondslingeren en bergt het niet op de juiste plaats op.

Werkvaardigheden

Een aantal werkvaardigheden van Bas (zowel thuis als op school) is *in ontwikkeling*. Het gaat met name om werkvaardigheden als: vegen/stofzuigen, schoonmaakartikelen gebruiken, handdoek opvouwen, bed opmaken, opruimen na maaltijd of koken. Hij heeft overal toezicht bij nodig. Moeder vermoedt dat deze taken bij hem niet favoriet zijn. Hij lijkt er snel mee klaar te willen zijn en dat lijkt de oorzaak dat Bas dit soort taken slordig uitvoert. De items die op school *in ontwikkeling* zijn, zijn vaardigheden waarvan de leerkracht vermoedt dat Bas deze kan, maar waar op

school geen tot weinig aandacht voor is. Deze zijn: sorteren, monteren, archiveren, een lijst gebruiken om onderdelen te verzamelen en verpakken. Ook op school lijkt schoonmaken geen activiteit te zijn die Bas graag doet.

Zelfstandig functioneren

Uit de TTAP-testprofielscores blijkt dat er verschillen zijn tussen het zelfstandig functioneren van Bas in de schaal van de directe observatie, school/werkschaal en thuisschaal. Op de schoolschaal lijkt Bas de meeste items *gelukt* te scoren, terwijl hij thuis op meer dan de helft van de items *in ontwikkeling* scoort. Thuis worden over het algemeen andere vaardigheden gescoord dan op school. Dit zijn bijvoorbeeld vaardigheden zoals scheren, koken, eenvoudige boodschappen doen en het zelfstandig innemen van medicatie. Het begrijpen van veiligheidsvoorschriften is zowel in de thuisschaal, als in de school/werkschaal *in ontwikkeling*. Naar het toilet gaan thuis is *in ontwikkeling* en op school is dit *gelukt*. Het verschil lijkt te zijn dat Bas thuis een aansporing nodig heeft om zijn handen te wassen en op school niet. In de directe observatie bleek overigens dat Bas een aantal onderdelen van het handen wassen beheerst. Daarnaast blijkt dat Bas thuis een tas in kan pakken aan de hand van een geschreven lijst en in de directe observatie dat het volgen van een geschreven werkschema *in ontwikkeling* is. Op school gebruikt Bas geen werkschema en stappenplannen.

Aanbevelingen

Algemeen

Wanneer er een opdracht gedemonstreerd wordt, of Bas wordt geïnstrueerd, moet ervoor gezorgd worden dat hij de volledige aandacht heeft. Het advies is om verder te onderzoeken in hoeverre Bas, en op welk niveau, in staat is om een instructie te volgen en op welke manier dat het beste resultaat geeft. Hierbij kunnen de adviezen voortvloeiend uit de SPRC helpend zijn om hem alerter te laten reageren, zoals hem tussen taken door veel laten bewegen en bij inspannende taken een koptelefoon te laten dragen om geluidsprikkels enigszins buiten te sluiten. Dit zou er ook voor kunnen zorgen dat Bas meer vanuit rust taken aanpakt. Verder is het advies om te onderzoeken of het Bas helpt om een taak uit te leggen aan de hand van een stappenplan. Thuis blijkt Bas bijvoorbeeld aan de hand van een geschreven lijst zelfstandig zijn weekendtas in te kunnen pakken. Een geschreven stappenplan kan ook een hulpmiddel zijn in het geval hij even niet meer weet hoe hij verder moet. Uit de directe observatie bleek dat bij verstoring van een taak van buitenaf door geluid of doordat materiaal ontbreekt, Bas verward kan raken. Hij is dan kwijt hoe hij zijn taak af moet werken. Een stappenplan bij een taak kan hem dan helpen om de draad weer op te pakken, zonder daarbij afhankelijk te zijn van hulp van anderen.

In de directe observatie viel op dat Bas bij overgangsmomenten tussen taken behoefte heeft aan duidelijkheid over hoeveel en welke taken in de sessie voorkomen. Daarom is er een werkschema gebruikt. De vorm van het werkschema is geschreven taal, de duur is het aantal te maken taken en het gebruik was het doorstrepen van een activiteit nadat deze afgerond is. Bas had een aantal maal aansturing nodig om te kijken op zijn werkschema en de activiteit door te strepen. Vanuit de schoolschaal blijkt dat Bas hulp van zijn leerkracht nodig heeft bij de overgangen tussen taken op zijn werkplek en verward en afwezig lijkt bij overgangen van de ene naar de andere activiteit door de dag heen. Hij maakt geen gebruik van een werkschema en dagschema. Het advies is dan ook om Bas een werkschema en een dagschema te laten gebruiken. Het werkschema geeft Bas duidelijkheid over de hoeveelheid te maken taken en welke dat zijn binnen een werksessie. Een dagschema geeft duidelijkheid over welke activiteiten elkaar opvolgen gedurende de

dag en hoelang ze duren. Het advies is om te onderzoeken op welk niveau het werk- en dagschema het beste vorm gegeven kan worden voor Bas, zodat hij het zelfstandig kan gebruiken. Verduidelijking in tijd en werk brengen Bas voorspelbaarheid, wat hem rust geeft en ervoor zorgt dat hij zelfstandig overgangen kan maken: van de ene naar de andere activiteit gedurende de dag en overgangen tussen taken op zijn werkplek. Dit zal ook zijn gevoel van competentie verhogen.

Bas heeft veelal controle nodig bij het uitvoeren van taken (met name in directe observatie en thuis). In de directe observatie bleek dat correcties niet binnen te lijken komen en Bas vasthoudt aan zijn eigen werkwijze. Vanuit de school- of werkschaal blijkt dat het organiseren van het materiaal aandacht behoeft. Bas heeft hier moeite mee. Het advies is dan ook om Bas te laten werken met behulp van een werkorganisatie. Een werkorganisatie geeft duidelijkheid over hoe Bas zijn werk kan organiseren. Bij een goede werkorganisatie wordt falen voorkomen en het gevoel van zelfwaardering verhoogd.

Bas heeft baat bij een eigen werkplek waar hij zo min mogelijk gestoord wordt door prikkels en afleiding van buitenaf. Ook een koptelefoon dragen kan helpen om geluidsprikkels van buitenaf meer buiten te sluiten, zodat hij zich beter op zijn werk kan richten.

Zorg voor een goede verdeling van inspanning en ontspanning. Bas kan op dit moment nog niet vragen om een pauze. Over het algemeen lijkt zijn bewegingsonrust toe te nemen na grote inspanning of als zijn concentratie op is. Het advies is om standaard een bewegingsmoment in te plannen voor en na een taak die concentratie van Bas vraagt (zie ook advies sensorische profiel d.d. 24-02-09).

Het is belangrijk om te weten dat Bas, bij mensen die hij niet goed kent, basisbehoeften niet kenbaar maakt en niet om hulp vraagt als hij die nodig heeft. Bij vertrouwde mensen vraagt Bas wel om hulp. Het is goed om je hiervan als begeleider bewust te zijn en hier rekening mee te houden door Bas, bijvoorbeeld aan de hand van een visualisatie, om hulp te laten vragen.

De interesse die Bas in een taak heeft, bepaalt het succes waarmee hij deze aanleert. Wanneer aan Bas vanuit zijn interesse taken worden aangeleerd, is hij gemotiveerd om deze aan te leren en pikt Bas ze snel op.

Bas heeft moeite om zijn gedachten onder woorden te brengen. Als begeleider is het van belang dat je doorvraagt bij Bas en daarmee zijn gedachten helpt te structureren en naar boven haalt wat Bas precies bedoelt. Een hulpmiddel, zoals zijn gedachten op te laten schrijven, kan hierbij handig zijn.

Bas heeft weinig tot geen controle over zijn tics. Deze tics, zoals geluiden en bewegingen maken, kunnen door anderen als storend ervaren worden.

Ouder en leerkracht geven aan dat schoonmaken geen favoriete activiteit is van Bas. De vraag is of Bas dit ook zelf aangeeft, of dat dit zo lijkt te zijn. Wat maakt dat Bas dit niet graag doet? Begrijpt Bas wat de bedoeling is? Vanuit de werkbelangstellingstest lijkt Bas juist interesse te hebben voor schoonmaakactiviteiten. Het advies is om dit verder te onderzoeken.

Aandachtspunten

- Bied Bas verduidelijking in tijd en activiteit: laat hem een dag- en werkschema en een werkorganisatie gebruiken.
- Zorg voor een goede verdeling in inspanning en ontspanning: laat Bas voor en na activiteiten die concentratie van hem vergen, bewegen.
- Laat Bas een bouwvakkerkoptelefoon dragen bij zelfstandig werken om omgevingsgeluiden enigszins buiten te sluiten.

- Help Bas zijn gedachten structureren. Laat hem zijn gedachten opschrijven of tekenen. Gebruik als begeleider schrift of beeld tijdens het voeren van een gesprek.
- Onderzoek of een stappenplan helpend is voor Bas bij het uitvoeren van taken.
- Onderzoek of Bas begrijpt wat de bedoeling is bij het uitvoeren van schoonmaakactiviteiten.

TTAP Testprofiel Scores

Naam : Bas

Datum : februari 2011

	Werkvaardigheden (WV)			Werkgedrag (WG)			Zelfstandig Functioneren (ZF)			Vrijtijdsvaardigheden (VV)			Functionele Communicatie (FC)			Sociaal Gedrag (SG)		
12							NVT					NVT						
11							NVT											
10																		
9																		
8																		
7																		
6																		
5																		
4																		
3																		
2																		
1																		
	Direct	Thuis	School/ werk	Direct	Thuis	School/ werk	Direct	Thuis	School/ werk	Direct	Thuis	School/ werk	Direct	Thuis	School/ werk	Direct	Thuis	School/ werk
	WV			WG			ZF			VV			FC			SG		

	gelukt	In ontwikkeling	mislukt
--	--------	-----------------	---------

Bijlage 6: Werk Belangstellingstest

Vooraf

BAS geeft van tevoren aan dat hij het erg leuk vindt om zo'n test te maken. Hij vertelt dat hij wel eens horeca werk 'als ober' had gedaan en dat hij het leuk vindt om voor mensen drankjes in te schenken. BAS moet 120 keuzes maken, over de eerste vraag doet hij al 5 minuten.. hij vindt het heel erg lastig om te kiezen! Hij associeert erg veel, en baseert daar vervolgens zijn keuze op. Ook valt op als wij hem vragen: "Of vind je dat misschien ook leuk....?", dat hij vervolgens zijn keuze verandert. Tijdens het testen was onze verwachting dat de consistentie van de antwoorden niet hoog zou zijn, omdat hij naar onze mening veel te willekeurig zijn antwoorden koos. Onze verbazing was daarom wel groot dat de consistentie een 10 was! Uit het resultaat blijkt dat hij veel werk leuk vindt, met een duidelijk voorkeur voor supermarkt en winkel. Het minst leuk vindt hij houtbewerking, hier was hij heel resoluut in!

Kim Donker

intern begeleider/ assistent coördinator kwaliteitszorg Mozarthof

Resultaat

Samenvatting:

Clientnaam :BAS

Gemaakte test : WBT2005

Geslacht : Man

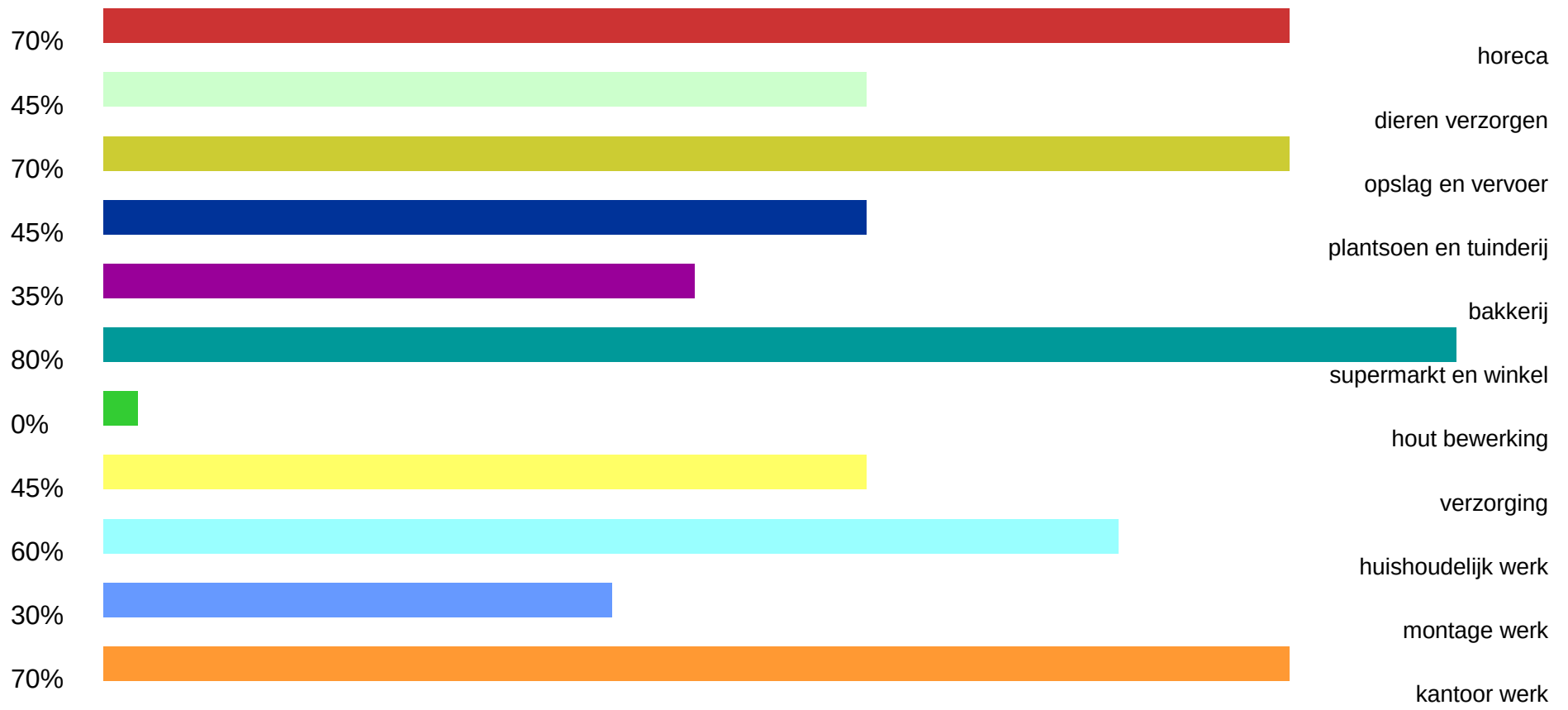
Code : 3 augustus 1995

Gebruikersnaam : mozarthof

Test datum : 2011-04-18 16:22:31

Totale beantwoortijd : 0:18:37

Overeenstemming consistentie items : 10

Groep en foto keuzes:

horeca

thee schenken

14 hout bewerking

2 zagen met afkortaag

0

0

afwas uitruimen	1	boren	0
broodjes beleggen	0	frezen	0
dienbladen afruimen.	2	hout schaven	0
afdrogen	1	hout schroeven.	0
koffie maken	2	kistjes afwerken en controleren	0
verwarmen in magnetron	1	lakken	0
tafel afruimen in restaurant	2	schuren	0
slaatjes maken	1	schuren met schuurband	0
bordjes afspoelen	2	vast nieten met machine	0
dieren verzorgen		9 verzorging	9
dieren borstelen	0	kindercentrum vegen	1
dieren water geven	0	ouderen vragen wat ze willen drinken	0
hok uitmesten	0	met kinderen in zandbak spelen	0
paarden voeren	2	kinderen de tanden poetsen	1
paardestal schoonvegen	0	wandelen met mensen in rolstoel	0
konijnen voeren	2	samen met kinderen eten	1
mest kruien	2	kinderen de schoenen aantrekken	1
kattenhokken schoonzuigen	1	drinken inschenken voor ouderen	2
kattenbakken schoonmaken	0	kind pyjama aandoen	1
waterbakken vullen	2	eten klaarzetten in een verzorgingshuis	2
opslag en vervoer		14 huishoudelijk werk	12
bloemen in de auto zetten	1	deuren schoonmaken	0
kratten sjouwen	2	tafels schoon maken	2

spullen naar het magazijn brengen	2	strijken	1
magazijn opruimen.	0	stofzuigen	1
bestelling afleveren	1	ramen wassen	2
doos dicht plakken	1	vloeren doen	1
pallets verplaatsen	2	vloeren moppen	1
vracht inladen	2	handdoek vervangen	1
vrachtwagen wassen	2	wasbakken schoonmaken	2
vracht verdelen	1	terras schoonspuiten	1
plantsoen en tuinderij	9	montage werk	6
harken	1	lollies afwegen	0
struiken snoeien	1	doosjes vouwen	1
onkruid wieden	0	dozen vouwen	0
planten sproeien	2	flesjes inpakken	2
planten toppen	1	zakjes dicht sealen	0
plantjes stekken	1	sleutelhangers maken	1
plantsoen schoonmaken	1	slot controleren	1
struiken water geven	1	potjes verpakken	1
takken versnipperen	0	touw inpakken	0
tuinafval kruien	1	stickeren	0
bakkerij	7	kantoor werk	14
appelgebak maken	0	adreskaart toevoegen	1
bakplaten inruimen	0	post sorteren	0
brood snijden	2	brieven in enveloppen	1

banket uit de oven halen	0	brieven stempelen	2
gebak in de oven rijden	0	kopiëren	2
taart uit oven halen	2	papier versnipperen	1
taartbodems maken	2	brieven sorteren.	2
vlaaibodems opstapelen	0	stickers plakken	1
broodjes in plastic inpakken	1	post sorteren	2
blikken invetten	0	brieven dichtplakken	2

supermarkt en winkel 16

dozen opruimen	1
vloer schoonmaken in winkel	1
flessen van de band halen	1
groenten in het vak leggen	2
producten rechtzetten	2
producten uit het magazijn halen	1
winkelwagentjes ophalen	2
vloeren boenen	2
winkelwagens klaarzetten	2
koelvitrine inruimen	2

Vragen:

Foto links

1 **horeca -> thee schenken**

Foto rechts

dieren verzorgen -> dieren borstelen

Tijd

0:00:40

Opties

- 2 **opslag en vervoer -> spullen naar het magazijn brengen**
- 3 bakkerij -> gebak in de oven rijden
- 4 hout bewerking -> lakken
- 5 **huishoudelijk werk -> wasbakken schoonmaken**
- 6 dieren verzorgen -> dieren water geven
- 7 **plantsoen en tuinderij -> planten sproeien**
- 8 **supermarkt en winkel -> producten uit het magazijn halen**
- 9 **verzorging -> drinken inschenken voor ouderen**
- 10 montage werk -> stickeren
- 11 horeca -> afwas uitruimen
- 12 opslag en vervoer -> magazijn opruimen.
- 13 **bakkerij -> taart uit oven halen**
- 14 hout bewerking -> schuren
- 15 huishoudelijk werk -> terras schoonspuiten
- 16 dieren verzorgen -> hok uitmesten
- 17 plantsoen en tuinderij -> planten toppen
- 18 **supermarkt en winkel -> winkelwagentjes ophalen**
- 19 **verzorging -> kind pyjama aandoen**
- 20 horeca -> broodjes beleggen
- 21 opslag en vervoer -> bestelling afleveren
- 22 **bakkerij -> taartbodems maken**
- 23 hout bewerking -> schuren met schuurband
- 24 **dieren verzorgen -> paarden voeren**
- 25 **plantsoen en tuinderij -> plantjes stekken**

plantsoen en tuinderij -> onkruid wieden	0:00:32
supermarkt en winkel -> producten rechtzetten	0:00:11
verzorging -> kinderen de schoenen aantrekken	0:00:07
montage werk -> touw inpakken	0:00:09
opslag en vervoer -> kratten sjouwen	0:00:17
bakkerij -> banket uit de oven halen	0:00:19
hout bewerking -> kistjes afwerken en controleren	0:00:11
huishoudelijk werk -> handdoek vervangen	0:00:22
kantoor werk -> brieven dichtplakken	0:00:10
opslag en vervoer -> bloemen in de auto zetten	0:00:12
bakkerij -> brood snijden	0:00:13
hout bewerking -> hout schroeven.	0:00:15
huishoudelijk werk -> vloeren moppen	0:00:13
kantoor werk -> post sorteren	0:00:25
plantsoen en tuinderij -> struiken snoeien	0:00:16
supermarkt en winkel -> groenten in het vak leggen	0:00:21
verzorging -> samen met kinderen eten	0:00:14
montage werk -> potjes verpakken	0:00:26
plantsoen en tuinderij -> harken	0:00:24
supermarkt en winkel -> flessen van de band halen	0:00:23
verzorging -> wandelen met mensen in rolstoel	0:00:26
montage werk -> slot controleren	0:00:17
bakkerij -> bakplaten inruimen	0:00:09
hout bewerking -> hout schaven	0:00:12

- 26 **supermarkt en winkel -> vloeren boenen**
- 27 **verzorging -> eten klaarzetten in een verzorgingshuis**
- 28 **horeca -> dienbladen afruimen.**
- 29 **opslag en vervoer -> doos dicht plakken**
- 30 bakkerij -> vlaaibodems opstapelen
- 31 hout bewerking -> vast nieten met machine
- 32 dieren verzorgen -> paardestal schoonvegen
- 33 plantsoen en tuinderij -> plantsoen schoonmaken
- 34 **supermarkt en winkel -> koelvitrine inruimen**
- 35 horeca -> afdrogen
- 36 **opslag en vervoer -> pallets verplaatsen**
- 37 **bakkerij -> broodjes in plastic inpakken**
- 38 **dieren verzorgen -> konijnen voeren**
- 39 plantsoen en tuinderij -> struiken water geven
- 40 **supermarkt en winkel -> winkelwagens klaarzetten**
- 41 **horeca -> koffie maken**
- 42 **opslag en vervoer -> vracht inladen**
- 43 bakkerij -> blikken invetten
- 44 plantsoen en tuinderij -> takken versnipperen
- 45 **dieren verzorgen -> mest kruien**
- 46 horeca -> verwarmen in magnetron
- 47 **opslag en vervoer -> vrachtwagen wassen**
- 48 dieren verzorgen -> kattenhokken schoonzuigen
- 49 plantsoen en tuinderij -> tuinafval kruien

huishoudelijk werk -> vloeren doen	0:00:24
kantoor werk -> stickers plakken	0:00:27
bakkerij -> appelgebak maken	0:00:20
hout bewerking -> frezen	0:00:12
huishoudelijk werk -> ramen wassen	0:00:06
kantoor werk -> brieven sorteren.	0:00:09
supermarkt en winkel -> vloer schoonmaken in winkel	0:00:04
verzorging -> kinderen de tanden poetsen	0:00:16
kantoor werk -> papier versnipperen	0:00:05
supermarkt en winkel -> dozen opruimen	0:00:07
verzorging -> met kinderen in zandbak spelen	0:00:19
montage werk -> zakjes dicht sealen	0:00:07
hout bewerking -> boren	0:00:04
huishoudelijk werk -> stofzuigen	0:00:05
montage werk -> sleutelhangers maken	0:00:02
hout bewerking -> zagen met afkortzaag	0:00:07
huishoudelijk werk -> strijken	0:00:04
kantoor werk -> kopiëren	0:00:08
montage werk -> flesjes inpakken	0:00:06
verzorging -> ouderen vragen wat ze willen drinken	0:00:07
verzorging -> kindercentrum vegen	0:00:11
montage werk -> dozen vouwen	0:00:03
huishoudelijk werk -> tafels schoon maken	0:00:05
kantoor werk -> brieven stempelen	0:00:04

50	<i>horeca -> tafel afruimen in restaurant</i>	huishoudelijk werk -> deuren schoonmaken	0:00:12	
51	<i>opslag en vervoer -> vracht verdelen</i>	kantoor werk -> brieven in enveloppen	0:00:10	
52	dieren verzorgen -> kattenbakken schoonmaken	<i>montage werk -> doosjes vouwen</i>	0:00:05	
53	<i>horeca -> slaatjes maken</i>	montage werk -> lollies afwegen	0:00:11	
54	<i>dieren verzorgen -> waterbakken vullen</i>	kantoor werk -> post sorteren	0:00:11	
55	dieren verzorgen -> hok uitmesten	<i>opslag en vervoer -> spullen naar het magazijn brengen</i>	0:00:12	
56	<i>horeca -> bordjes afspoelen</i>	kantoor werk -> adreskaart toevoegen	0:00:11	
57	<i>plantsoen en tuinderij -> planten toppen</i>	bakkerij -> gebak in de oven rijden	0:00:03	
58	<i>supermarkt en winkel -> winkelwagentjes ophalen</i>	hout bewerking -> lakken	0:00:02	
59	verzorging -> kind pyjama aandoen	<i>huishoudelijk werk -> wasbakken schoonmaken</i>	0:00:04	
60	montage werk -> lollies afwegen	<i>kantoor werk -> adreskaart toevoegen</i>	0:00:21	
61	<i>horeca -> afwas uitruimen</i>	dieren verzorgen -> dieren water geven	0:00:12	T
62	opslag en vervoer -> magazijn opruimen.	<i>plantsoen en tuinderij -> planten sproeien</i>	0:00:03	
63	<i>bakkerij -> taart uit oven halen</i>	supermarkt en winkel -> producten uit het magazijn halen	0:00:18	V
64	hout bewerking -> schuren	<i>verzorging -> drinken inschenken voor ouderen</i>	0:00:10	T
65	<i>huishoudelijk werk -> terras schoonspuiten</i>	montage werk -> stickers	0:00:02	
66	horeca -> broodjes beleggen	<i>opslag en vervoer -> kratten sjouwen</i>	0:00:07	
67	<i>bakkerij -> taartbodems maken</i>	hout bewerking -> kistjes afwerken en controleren	0:00:05	
68	<i>opslag en vervoer -> bestelling afleveren</i>	bakkerij -> banket uit de oven halen	0:00:03	
69	hout bewerking -> schuren met schuurband	<i>huishoudelijk werk -> handdoek vervangen</i>	0:00:16	
70	huishoudelijk werk -> deuren schoonmaken	<i>kantoor werk -> brieven dichtplakken</i>	0:00:06	
71	<i>dieren verzorgen -> paarden voeren</i>	plantsoen en tuinderij -> onkruid wieden	0:00:13	
72	plantsoen en tuinderij -> plantjes stekken	<i>supermarkt en winkel -> producten rechtzetten</i>	0:00:04	
73	<i>supermarkt en winkel -> vloeren boenen</i>	verzorging -> kinderen de schoenen aantrekken	0:00:06	

74 **verzorging -> eten klaarzetten in een verzorgingshuis**

75 **horeca -> dienbladen afruimen.**

76 opslag en vervoer -> doos dicht plakken

77 bakkerij -> vlaaibodems opstapelen

78 **supermarkt en winkel -> winkelwagens klaarzetten**

79 dieren verzorgen -> paardestal schoonvegen

80 **plantsoen en tuinderij -> plantsoen schoonmaken**

81 hout bewerking -> vast nieten met machine

82 verzorging -> kindercentrum vegen

83 **horeca -> afdrogen**

84 **opslag en vervoer -> pallets verplaatsen**

85 bakkerij -> broodjes in plastic inpakken

86 hout bewerking -> zagen met afkortzaag

87 **dieren verzorgen -> konijnen voeren**

88 **plantsoen en tuinderij -> struiken water geven**

89 **opslag en vervoer -> vracht inladen**

90 **horeca -> koffie maken**

91 **supermarkt en winkel -> koelvitrine inruimen**

92 bakkerij -> blikken invetten

93 **dieren verzorgen -> mest kruien**

94 plantsoen en tuinderij -> takken versnipperen

95 supermarkt en winkel -> dozen opruimen

96 **horeca -> verwarmen in magnetron**

97 **opslag en vervoer -> vrachtwagen wassen**

montage werk -> touw inpakken 0:00:05

plantsoen en tuinderij -> struiken snoeien 0:00:04

supermarkt en winkel -> groenten in het vak leggen 0:00:06

verzorging -> samen met kinderen eten 0:00:14

huishoudelijk werk -> vloeren moppen 0:00:06

bakkerij -> brood snijden 0:00:07

hout bewerking -> hout schroeven. 0:00:07

montage werk -> potjes verpakken 0:00:14

kantoor werk -> post sorteren 0:00:04

bakkerij -> bakplaten inruimen 0:00:04

hout bewerking -> hout schaven 0:00:06

huishoudelijk werk -> vloeren doen 0:00:03

kantoor werk -> stickers plakken 0:00:05

supermarkt en winkel -> flessen van de band halen 0:00:03

verzorging -> wandelen met mensen in rolstoel 0:00:03

verzorging -> kinderen de tanden poetsen 0:00:03

supermarkt en winkel -> vloer schoonmaken in winkel 0:00:03

montage werk -> slot controleren 0:00:04

montage werk -> sleutelhangers maken 0:00:05

hout bewerking -> frezen 0:00:05

huishoudelijk werk -> ramen wassen 0:00:04

kantoor werk -> brieven sorteren. 0:00:06

hout bewerking -> boren 0:00:14

huishoudelijk werk -> stofzuigen 0:00:03

98	bakkerij -> appelgebak maken	kantoor werk -> papier versnipperen	0:00:04
99	dieren verzorgen -> kattenhokken schoonzuigen	verzorging -> met kinderen in zandbak spelen	0:00:05
100	plantsoen en tuinderij -> tuinafval kruien	montage werk -> zakjes dicht sealen	0:00:07
101	horeca -> tafel afruimen in restaurant	verzorging -> ouderen vragen wat ze willen drinken	0:00:07
102	opslag en vervoer -> vracht verdelen	montage werk -> flesjes inpakken	0:00:04
103	dieren verzorgen -> kattenbakken schoonmaken	huishoudelijk werk -> strijken	0:00:05
104	plantsoen en tuinderij -> harken	kantoor werk -> kopiëren	0:00:03
105	horeca -> slaatjes maken	huishoudelijk werk -> tafels schoon maken	0:00:04
106	opslag en vervoer -> bloemen in de auto zetten	kantoor werk -> brieven stempelen	0:00:04
107	dieren verzorgen -> waterbakken vullen	montage werk -> dozen vouwen	0:00:06
108	horeca -> bordjes afspoelen	montage werk -> doosjes vouwen	0:00:04
109	dieren verzorgen -> dieren borstelen	kantoor werk -> brieven in enveloppen	0:00:05
110	horeca -> thee schenken	kantoor werk -> post sorteren	0:00:04
111 (1)	horeca -> thee schenken	dieren verzorgen -> dieren borstelen	0:00:02
112 (12)	opslag en vervoer -> magazijn opruimen.	bakkerij -> brood snijden	0:00:07
113 (23)	hout bewerking -> schuren met schuurband	montage werk -> slot controleren	0:00:05
114 (34)	supermarkt en winkel -> koelvitrine inruimen	kantoor werk -> papier versnipperen	0:00:05
115 (45)	dieren verzorgen -> mest kruien	verzorging -> ouderen vragen wat ze willen drinken	0:00:04
116 (56)	horeca -> bordjes afspoelen	kantoor werk -> adreskaart toevoegen	0:00:04
117	bakkerij -> taartbodems maken	hout bewerking -> kistjes afwerken en controleren	0:00:05

(67)			
118 (78)	supermarkt en winkel -> winkelwagens klaarzetten	huishoudelijk werk -> vloeren moppen	0:00:04
119 (89)	opslag en vervoer -> vracht inladen	verzorging -> kinderen de tanden poetsen	0:00:02
120 (100)	plantsoen en tuinderij -> tuinafval kruien	montage werk -> zakjes dicht sealen	0:00:06

Bijlage 7: Gespreksverslag

Verslag gesprek

Naam: Bas
Groep: VB3
Leerkracht: Dennis
Datum: 8 juni 2011

Aanwezig: Roos Stroband (student Fontys OSO leerroute autisme),
Dennis (leerkracht), moeder en vader van Bas

Verslag: Roos Stroband

Doel: In het kader van het afstudeeronderzoek van Roos worden de resultaten van de afname van de TTAP besproken aan de hand van het TTAP verslag. Vervolgens wordt naar aanleiding van de resultaten gezamenlijk bepaald welke vaardigheden functioneel zijn en prioriteit hebben om verder te ontwikkelen. Deze vaardigheden zullen vertaald worden naar doelen en opgenomen worden in het individueel handelingsplan voor de komende periode (juni tot en met oktober 2011).

Zowel leerkracht als ouders geven aan dat het verslag van de afname van het formele deel van de TTAP een compleet beeld geeft van Bas en de actuele en potentiële vaardigheden op de zes functionele gebieden. Allen herkennen Bas in het verslag. Er staat niets in dat ze verrast of wat anders was dan gedacht. De samenvatting van de resultaten: interesses, sterke kanten en kanten die aandacht behoeven zijn doorgenomen. Hierbij is het volgende besproken:

- Vanuit de beroeps interessetest leek de meeste interesse van Bas uit te gaan naar werken in de winkel. Roos vertelt dat in de testsituatie niet duidelijk werd of hij zelf boodschappen doen leuk vindt of het werken in een winkel. Ouders vertellen dat Bas sinds kort zelf voor een boodschap naar de winkel gaat en daar medeleerlingen treft die daar werken. Het leeft bij hem. Wanneer Bas een horecagelegenheid bezoekt, zegt hij dat werk graag zelf te willen doen. Het is goed om hem verschillende ervaringen op te laten doen tijdens Werk Ervarings Plek (WEP) en stages, zodat hij gebaseerd op die ervaringen een keuze kan maken.
- Een gepaste eerste begroeting is in ontwikkeling gescoord op de directe observatieschaal. Bas maakte geen oogcontact. Ouders geven aan dat ze Bas bij bekenden en onbekenden juist veel oogcontact zien maken bij (eerste) begroetingen. Hij is nieuwsgierig naar anderen. Ze vertellen dat Bas oogcontact kan ontwijken wanneer hij gespannen is.
- Zowel leerkracht als ouders geven aan dat Bas weet hoe hij schoonmaaktaken uit moet voeren. Hij begrijpt wat de bedoeling is. Hij doet het niet graag.
- Correcties of instructies komen niet altijd aan. Leerkracht, vader en moeder bevestigen dit. Moeder vertelt dat Bas meteen over gaat tot actie en de rest dan niet meer volgt. Zij laat hem haar aankijken en laat hem de instructie herhalen. Dit kan helpen.
- Moeder vertelt dat Bas thuis bepaalde onderdelen van het handen wassen overslaat. Hij lijkt de rust er niet voor te hebben. Handen wassen is een belangrijke vaardigheid als Bas in de horeca zou komen te werken. Een stappenplan zou hierbij ondersteunend

kunnen zijn voor Bas. Vader geeft aan dat het goed is om aan Bas uit te leggen waarom het belangrijk is, zodat hij het nut ervan inziet. Dit kan motiverend werken.

- Het is wenselijk dat Bas in de toekomst kan aangeven wanneer hij ontspanningsmomenten nodig heeft. Op dit moment is hij hierin nog afhankelijk van anderen. Moeder vertelt dat het Bas kan helpen om zijn gedrag te spiegelen en te verwoorden. Hij kan dan zelf verrassend treffend uit de hoek komen. Moeder noemt hier een voorbeeld van dat zich tijdens de verhuizing voordeed.

Ook zijn de aanbevelingen van de TTAP besproken. Leerkracht geeft aan dat Bas door de dag heen beweegmomenten heeft, zoals naar beneden lopen om te kopiëren. Onderzoek naar in hoeverre Bas in staat is om een instructie te volgen en op welk niveau, zal volgend jaar opgepakt kunnen worden. Dat is de komende vijf weken niet haalbaar. Zowel ouders als leerkracht geven aan dat de drie vaardigheden op het functionele gebied werkgedrag: het gebruik van een dag- en werkschema en werkorganisatie op school op dit moment functioneel is en prioriteit heeft.

Ten aanzien van deze vaardigheden zijn doelen opgesteld die volgens de leerkracht haalbaar zijn om aan te werken in de komende periode juni tot en met oktober 2011:

- **Organiseren werkmateriaal:**
Tijdens het zelfstandig werken in zijn eigen klas pakt Bas met behulp van een stappenplan de materialen die hij nodig heeft bij zijn taken.
- **Zelfstandig overgangen maken tussen taken:**
Bas maakt zelfstandig overgangen tussen verschillende taken tijdens het zelfstandig werken op zijn werkplek met behulp van een werkschema. De vorm van het werkschema is geschreven taal. De duur van het werkschema is het aantal af te werken taken voor dat werkmoment. Het gebruik van het werkschema is dat hij de taak doorstreept als deze is afgerond
- **Adequaat gedrag tijdens overgangsmomenten:**
Bas maakt met aandacht overgangen van de ene naar de andere activiteit. Hierbij maakt hij gebruik van een dagschema. De vorm van het dagschema is geschreven taal. De duur van het schema is een dag verdeeld in vijf uur inclusief pauzes. Dit zijn het aantal uren waarin een dag in het VSO is verdeeld. Het gebruik van het werkschema is een activiteit doorstrepen als deze is afgerond. De leerkracht neemt 's ochtends het dagschema met Bas door.

Besproken is dat Bas op dit moment een dag lijkt te kunnen overzien (duur). De vorm zal geschreven taal zijn. In de verschillende contexten laat Bas zien dat hij dat kan. Als dagschema wil de leerkracht iedere ochtend samen met Bas een geplastificeerd schema invullen voor het verloop van de dag per uur. Hierop zal staan wat hij ieder uur heeft.

De leerkracht gaf aan dat het haalbaar is om aan de doelen op korte termijn te werken in de komende periode juni tot en met oktober 2011.

Vader geeft een aanvulling op het verslag: Bas kan invloed uitoefenen op zijn tics wanneer hij er belang bij heeft. Bijvoorbeeld als hij op de computer wil, kan hij zijn beweging of geluiden stoppen als daarom gevraagd wordt. Bij stress of spanning neemt de controle over de tics af.

